



ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

ศูนย์ประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา / THE BAR ASSOCIATION INFORMATION CENTER

เดือนกันยายน ๒๕๖๔ ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓๘๖ ■ โทร. ๐ ๒๘๘๗ ๖๘๑๐, ๐ ๒๘๘๗ ๖๘๐๑-๗

<http://www.thethaibar.or.th>



๒๑ กันยายน วันประมงแห่งชาติ

ข่าว เนติบัณฑิตยสภา



พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๖๔

นางเมทินี ชโลธร ประธานศาลฎีกา ในฐานะนายกเนติบัณฑิตยสภา พร้อมด้วยคณะผู้บริหารศาลยุติธรรมร่วมวางพวงมาลาถวายสักการะพระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๖๔ ณ บริเวณพระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ หน้าอาคารศาลยุติธรรม ถนนราชดำเนินใน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๔



พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะอนุสาวรีย์พระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๖๔

นายชาติรี สุวรรณิน เลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา พร้อมด้วยนางสาวณภัสนันท์ กุลจิราธราสิริ ผู้ช่วยเลขานุการรองอธิการสูงสุด ผศ.ดร.ศรีพัชรา สิทธิกำจร ผู้อำนวยการกองกลาง นายพงศ์ชัย เกศวารีรักษ์ ผู้อำนวยการกองคลังและหม่อมราชวงศ์ประติเมศวร์ สวัสดิวัตน์ ผู้อำนวยการกองบริการ ร่วมวางพวงมาลาถวายสักการะอนุสาวรีย์พระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เนื่องในวันรพี ประจำปี ๒๕๖๔ ณ บริเวณอนุสาวรีย์พระรูปพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ หน้าอาคารสถานศึกษาและฝึกอบรมเนติบัณฑิตยสภา ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๔



เนื่องจากปก

กฤษฎา บุญยสมิต*

วาสนา เกตุแห่ง**

๒๑ กันยายน วันประมงแห่งชาติ

วันประมงแห่งชาติ ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายนของทุกปี มีที่มาจากสหกรณ์ประมงสมุทรสาครได้ทำหนังสือลงวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ถึงนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เสนอให้รัฐบาลกำหนดวันประมงแห่งชาติขึ้นเพื่อให้เป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพและอาสาปกป้องประเทศทางด้านทะเล นายกรัฐมนตรีได้มีบัญชาให้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีมอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้พิจารณา ซึ่งได้มอบให้กรมประมงเป็นผู้รับเรื่อง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับตรง นอกจากนี้ สำนักเลขาธิการฯ ได้ขอให้กระทรวงศึกษาธิการ ส่งการให้ราชบัณฑิตยสถานและกรมศิลปากรร่วมกันพิจารณาความเหมาะสมอีกด้วย กรมประมงจึงได้ประสานงานกับกองทัพเรือและมีความเห็นร่วมกันให้ “วันสงกรานต์” ซึ่งประชาชนชาวไทยยึดถือเสมือนเป็นวันขึ้นปีใหม่มาตั้งแต่อดีต เป็นวันที่หยุดปฏิบัติภารกิจประจำวันในวันดังกล่าว เพื่อไปทำบุญตักบาตร ปล่อยนก ปล่อยปลา เพื่อความเป็นสิริมงคลและในวันนี้ทางราชการได้ถือว่าเป็น “วันขยายพันธุ์ปลาแห่งชาติ” โดยสนับสนุนให้ประชาชนนำพันธุ์ปลาไปปล่อยตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ในโอกาสที่วันนี้เป็นวันสำคัญวันหนึ่งโดยมีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงสมควรกำหนดให้วันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปีเป็น “วันประมงแห่งชาติ” เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๒๗ เป็นต้นมา และเห็นสมควรให้หยุดทำการประมง มีการปล่อยปลาในแหล่งน้ำต่าง ๆ รวมทั้งในทะเลด้วย เพื่อเป็นการชดเชยสำหรับการที่ได้ทำการประมงมาตลอดปี

ต่อมา กรมประมงพิจารณาแล้วเห็นว่า สภาพภูมิอากาศของประเทศไทยโดยรวมในช่วงเดือนเมษายนแล้งมากในทุกจังหวัด แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำต่าง ๆ มีปริมาณค่อนข้างน้อย ดังนั้นการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในช่วงวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งเป็นช่วงอุณหภูมิต่ำ

* อัยการอาวุโส, ที่ปรึกษาอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด, ภาควิชานิติศาสตร์และนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประธานกรรมการชำระและศึกษากฎหมายไทยโบราณ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภา

** นักประชาสัมพันธ์ปฏิบัติการ เนติบัณฑิตยสภา

อ่านต่อหน้า ๕

ข่าวเนติบัณฑิตยสภา

เดือน กันยายน ๒๕๖๔ ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๓๘๐

สารบัญ

- ๒ ข่าวเนติบัณฑิตยสภา
- ๓ สารบัญ รายชื่อผู้จัดทำ เนื่องจากปก
- ๔ เนื่องจากปก
- ๗ ปัญหาจากข้อหาเรียกกฎหมายที่น่าสนใจ
- ๑๒ เจาะฎีกาเด่น
- ๑๖ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย
- ๑๙ บทความเรื่อง “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย”
- ๒๑ มุมข่าว
- ๒๓ ข่าวเนติบัณฑิตยสภา
- ๒๔ บรรณาธิการแถลง

คณะผู้จัดทำ อนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ประธานฝ่ายอำนวยการ นายปรเมศวร์ อินทรชุมนุม รองประธานฝ่ายอำนวยการ

- นายกฤษฎา บุญยสมิต ฝ่ายอำนวยการ ● นายพงศ์พิเชษฐ์ จันทร์พรจิ ● นางสาวสุภาภรณ์ ไชยปุระ ● นายทรงพล สุวรรณพงศ์ ● นางสาวรุษา เหมเวช ● ผศ.ดร.ศรีพัชรา สิทธิกิจ ● นายเชษฐ สุขสมเกษม กองบรรณาธิการ บรรณาธิการ นายกฤษฎา บุญยสมิต
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ** ผศ.ดร.สมหมาย จันทร์เรือง ● นายรังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์ ● นายมนต์ชัย ชนินทรลีลา ● นายอำนาจ เนตยสุภา ● นายทีปกร โกมลพันธ์พร ● นางสาวสิदानันท์ ศรีวรรค ● นายนิตินันท์ บูรณะเจริญรักษ์ ● นายนิธิพัฒน์ สิ้นเพ็ง ฝ่ายดำเนินการ
- นางพรรณวริน แดงอ่อน ● นายสิทธิฤทธิ์ ไสวัณณะ ● นางสาววาสนา เกตุแห่ง กะเบียญ จัดส่ง ● นางสาววริศรา สุขโสภี



บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในข่าวเนติบัณฑิตยสภาเป็นผลงานของผู้นิพนธ์โดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

อากาศสูงมาก พันธุ์สัตว์น้ำที่กรมประมงเตรียมมาให้ประชาชนปล่อย มีอัตราการตายสูง เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นฤดูฝนแหล่งน้ำต่าง ๆ มีปริมาณน้ำมาก สภาพทางธรรมชาติของแหล่งน้ำเหมาะสมกับการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำวัยอ่อน กอปรกับวันที่ ๒๑ กันยายน เป็นวันสถาปนากรมประมง ดังนั้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระปรมินทรมหาพระเจ้าอยู่หัว พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ที่มีพระราชโองการ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๖๙ ตั้งกรมรักษาสัตว์น้ำขึ้น ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมประมง” ดังนั้นจึงมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๙ กำหนดให้เปลี่ยน “วันประมงแห่งชาติ” จากเดิมวันที่ ๑๓ เมษายน มาเป็นวันที่ ๒๑ กันยายนของทุกปี ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เสนอโดยให้เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้นมา

วิวัฒนาการการประมงของไทย^๑

การทำประมงของราษฎรเป็นอาชีพสำคัญมาแต่โบราณ และเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของรายได้แผ่นดินในครั้งนั้น โดยมีการกำหนดอากรชนิดหนึ่งเรียกว่า เงินอากรค่าน้ำ เช่น ตามประกาศเก็บเงินอากรค่าน้ำ รัตนโกสินทรศก ๑๑๘, ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๒, ๒๔๔๓)^๒ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กำหนดให้ผู้ที่มีความประสงค์จะจับสัตว์น้ำหาสัตว์น้ำด้วยเครื่องมืออย่างใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ต้องขออนุญาตโดยเสียเงินอากรค่าน้ำเพื่อให้มี “ใบอนุญาตหรือประธานบัตร” ตามประเภทของการจับสัตว์น้ำนั้นๆ ก่อน จึงจะทำการประมงได้

สำหรับกิจการด้านการประมงของไทยตั้งขึ้นเป็นทางการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อกระทรวงเกษตรธิการในสมัยนั้นตั้งกองบำรุงรักษาสัตว์น้ำขึ้น และได้จ้าง ดร. ฮิว แมคคอร์มิค สมิท^๓ (Dr. Hugh McCormic Smith) ผู้ชำนาญการพิเศษเรื่องสัตว์น้ำ ชาวอเมริกันมาเป็นผู้วางโครงการจัดตั้งหน่วยงานในด้านนี้ขึ้น ดร. ฮิว แมคคอร์มิค สมิท ได้ทำการสำรวจพันธุ์สัตว์น้ำทั้งในน้ำจืดและทะเลทั่วราชอาณาจักร และได้เสนอรายงานพร้อมทั้งเสนอโครงการตั้งหน่วยงานบำรุงรักษา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ กรมรักษาสัตว์น้ำจึงได้ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่บำรุงรักษาและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืดและแนะนำแนวทางในการขยายการจับสัตว์น้ำ เพื่อเป็นสินค้าภายในและภายนอกประเทศ กำหนดเขตและฤดูกาลที่อนุญาตจับสัตว์น้ำ กำหนดเครื่องมือสำหรับจับสัตว์น้ำ

การอนุญาตและออกใบอนุญาตจับสัตว์น้ำ (กช. เอกสารรัชกาลที่ ๗ ที่ กช. ๒/๒ เรื่อง “ตั้งกรมรักษา สัตว์น้ำ”) ในปัจจุบันกรมรักษา สัตว์น้ำก็คือ กรมประมง ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม ซึ่งผลผลิตในด้านการประมงของไทยจัดเป็น ๑ ใน ๑๐ ของประเทศที่มีปริมาณการจับสัตว์น้ำได้สูงสุดของโลก แต่ทว่านั่นคือตัวเลขที่มาจากการประมงน้ำเค็มซึ่งผู้ประกอบการอาชีพไมใช่ชาวบ้านธรรมดา ชาวบ้านไทยส่วนใหญ่ทำการประมงน้ำจืดซึ่งเป็นการประมงแบบยังชีพ จับปลากันตามแม่น้ำลำคลอง หนองบึง ทะเลสาบ บ่อเลี้ยง และอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน ด้วยเครื่องมือจับปลาแบบพื้นบ้าน เพียงเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ส่วนการจับสัตว์น้ำเพื่อการค้าจะมีเฉพาะในบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำสำคัญ ๆ เท่านั้น เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำสะแกกรัง เป็นต้น จนกระทั่งรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำทุกแห่งที่ได้มีพระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ก็จะทรงพัฒนาการประมงร่วมด้วย ดังจะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจที่ทรงปล่อยปลาในทุกแหล่งน้ำ และจากพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ว่า

“...เพื่อให้ราษฎรได้รับประโยชน์จากปลาในอ่างฯ อย่างแท้จริง ควรจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์การจับปลาในเวลาเดียวกันกับที่มี การจับปลา ก็ควรจะมีการลงทุนเพื่อส่งเสริมการเลี้ยงปลาด้วย ถ้าสามารถศึกษาและทำให้การจับปลาบริเวณนี้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ โดยไม่แย่งกันเอาเปรียบกัน ไม่ทำลายพันธุ์ปลา ปลา ก็ไม่สูญพันธุ์ สามารถจับปลาได้ตลอดไป ก็จะเป็นทางที่เหมาะสม และ จะได้ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับอ่างเก็บน้ำแห่งอื่น ๆ ต่อไป...”

การที่พระองค์ได้เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรทั่วประเทศ เป็นเหตุให้ ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นของราษฎร ชาวบ้านส่วนใหญ่ยากจนและขาดสารอาหารประเภทโปรตีน จึงทำให้เป็นโรคขาดอาหารกันมาก เนื้อสัตว์ที่มีราคาสูงซึ่งพอจะหาซื้อตามบริเวณได้ ได้แก่ ปลาซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทยมาแต่ดั้งเดิมจนมีคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แต่นับวันจำนวนปลาที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็ลดลงเรื่อย ๆ เพราะจำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ปลาโตไม่ทันการบริโภคเพื่อเพาะพันธุ์ปลาและขยายพันธุ์ปลา ให้ราษฎรได้บริโภคอย่างเพียงพอ จึงทรงเริ่มต้นศึกษาและทดลอง

^๑ เอกสารเผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการเกษตรและสหกรณ์ ร.๙ เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานด้านการประมง” หน้า ๒๒๔ - ๒๓๙ โดย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

^๒ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๖ หน้า ๕๕๗, วันที่ ๒๔ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๘

^๓ ด้วยสมัยนั้นประเทศไทยยังขาดผู้มีความรู้ในการบำรุงรักษาสัตว์น้ำ ประกอบกับการที่จะบำรุงรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำให้มีปริมาณมากยิ่งขึ้นนั้น ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้พิเศษเฉพาะทาง รัฐบาลจึงได้ติดต่อกับอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ให้ช่วยจัดหาผู้ชำนาญการในเรื่องปลามาเป็นที่ปรึกษาและปฏิบัติงาน พระยามหาธิบดีผู้ดูแลนักเรียนไทยในสหรัฐอเมริกาจึงได้ทาบทาม ดร.ฮิว แมคคอร์มิค สมิท (Dr.Huge M. smith, MD.,LL.D) ผู้เคยเป็น Commissioner of fisheries U.S.A ให้เข้ามาช่วยในเรื่องดังกล่าว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงโปรดเกล้าให้เข้ามารับราชการในฐานะ Adviser in fisheries to His Siamese Majesty's Government สังกัดกระทรวงเกษตรธิการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ โดยจัดสำนักงานให้ตั้งอยู่ที่วังสุริยง (นางเล็ง) โดยงานในขั้นแรกคือการศึกษาวิจัย ศึกษาพันธุ์สัตว์น้ำจืดและทะเลของประเทศไทยว่ามีมากน้อยเท่าใด เพื่อนำมาประกอบการเพาะพันธุ์ การบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งผลในการสำรวจจะจำแนกในทางชีววิทยาโดยมีภาพประกอบและจัดรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ และได้เขียนข้อวิจารณ์ถึงทรัพยากรในน้ำและการประมงของประเทศไทยรวมทั้งผังงานและข้อเสนอแนะในการบริหาร การสงวน และการพัฒนา ในหนังสือชื่อ A Review of the Aquatic Resources and Fisheries of Siam, with Plans and Recommendation for the Administration, Conservation and Developme (ข้อมูลจาก : เว็บไซต์กรมประมงhttps://www.4.fisheries.go.th/dof/view_li/๙๑ : ประวัติกรมประมง)



ขยายพันธุ์ในบ่อปลาสวนจิตรลดาที่กรมประมงได้ชุดและจัดทำขึ้นพันธุ์ปลาต่าง ๆ ที่ทรงเพาะเลี้ยงไว้ มีทั้งที่เป็นปลาพื้นเมืองของไทย และพันธุ์ต่างประเทศ ทรงเลือกเพาะพันธุ์เฉพาะปลาพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย เจริญเติบโตไว และสามารถนำไปเพาะเลี้ยงในแหล่งน้ำทุกภูมิภาคได้ เมื่อทรงเห็นว่าได้ผลดีแล้วก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ขยายพันธุ์ปลาเพื่อนำไปแจกจ่ายให้แก่ราษฎรต่อไป ปลาน้ำจืดที่มีอยู่ทั่วไปและมีราคาย่อมเยา คือ ปลานิล ปลานิลจึงเป็นปลาพื้น ๆ ที่ใคร ๆ ก็รู้จัก แต่จะมีสักกี่คนที่รู้ว่าปลานิลมีไข่ปลาพื้นบ้านของไทย หากเป็นปลาที่ได้ทรงนำมาขยายพันธุ์ให้ราษฎรไทยได้มีอาหารดีราคาถูกลงไว้บริโภค

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอคเทศที่ได้มาจากเมืองปินัง ประเทศมาเลเซีย มาทดลองเลี้ยงในบ่อปลาสวนจิตรลดา เนื่องจากทรงเห็นว่าเป็นปลาน้ำจืดที่เลี้ยงง่ายและขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว ต่อมาได้พระราชทานลูกปลาหมอคเทศเหล่านั้นแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศที่เข้าเฝ้าฯ เพื่อให้นำไปแพร่พันธุ์ในแหล่งน้ำธรรมชาติ นับแต่นั้นมาปลาหมอคเทศได้กลายเป็นปลาที่ชาวบ้านทั่วไปคุ้นเคย หน้าตาคล้ายปลาหมอคแต่มีเนื้อนุ่ม เหมาะแก่การบริโภคและยังราคาถูกราคาอีกด้วย

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เจ้าฟ้าชาย อะกิฮิโตะ มกุฎราชกุมารแห่งประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายลูกปลาพันธุ์เดียวกับปลาหมอคแต่เจริญเติบโตง่าย ทนทาน ออกลูกง่าย จำนวน ๒๕ คู่ ทรงนำไปเลี้ยงไว้ที่บ่อปลาสวนจิตรลดาปรากฏว่าปลาชนิดนี้ขยายพันธุ์เร็วมาก ต้องขุดบ่อเพิ่มขึ้นอีก ๖ บ่อ หนึ่งปีต่อมาจึงได้พระราชทานชื่อปลาพันธุ์นี้ว่า “ปลานิล” และได้พระราชทานพันธุ์ปลา ๑๐,๐๐๐ ตัว จากบ่อปลาสวนจิตรลดาแก่กรมประมง เพื่อนำไปแจกจ่ายเลี้ยงขยายพันธุ์ที่สถานีประมงของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ แล้วแจกจ่ายให้แก่ราษฎรต่อไป เพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศ หลังจากนั้น ปลานิลก็เป็นที่ปลาสำคัญที่มาแทนที่ปลาหมอคเทศ เกษตรกรจำนวนมากทุกภูมิภาคสามารถยึดอาชีพเพาะเลี้ยงปลานิลขาย ส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้นและยังทำให้ปลาชนิดนี้แพร่หลายจนมีราคาถูก ราษฎรทั่วไปก็สามารถซื้อหาบริโภคได้ สมดังพระราชประสงค์ที่ต้องการให้ประชาชนมีอาหารโปรตีน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีความเป็นนักธรรมชาติวิทยาและนักวิชาการที่ดี ทรงมีความช่างสังเกต หลายครั้งหลายหนที่พระองค์ได้ทรงแนะนำให้นักวิชาการนำข้อสมมติฐานของพระองค์ไปค้นคว้าทดลอง เพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ราษฎร ตัวอย่างของงานทดลองที่ได้ประสิทธิผล ได้แก่ การใช้ปลากำจัดน้ำเสีย และการเลี้ยงปลาในพрудวงภาคใต้ นอกจากนี้ แล้วยังมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอื่น ๆ อีกที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้กรมประมงรับไปดำเนินการเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ ให้เพียงพอแก่การบริโภค และเพิ่มพูนเทคโนโลยีในการทำการประมงให้ก้าวหน้าทันสมัย เพื่อราษฎรจะสามารถทำอาชีพหลักได้อีกอาชีพหนึ่ง โครงการพัฒนาการประมงตามแนวพระราชดำริที่กระจายอยู่ทั่วประเทศนี้ส่งผลให้เกษตรกรหันมาสนใจการเลี้ยงปลาเพิ่มมากขึ้น ทั้งการเลี้ยงเพื่อบริโภค และการเลี้ยงเพื่ออาชีพ ราษฎรได้รับความรู้และเทคนิคในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ นอกจากนี้ ยังพระราชทานแนวพระราชดำริให้มีการบำบัดน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้ง ก่อนที่จะทิ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ รวมทั้งการจัดระบบชลประทาน น้ำเค็มโดยจัดคลองส่งน้ำเค็มในคลองปากพนัง และคลองระบายน้ำเสียแยกจากกัน วิธีการดังกล่าวจะสามารถลดปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกทำลายจากการทำนากุ้ง อันเป็นการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งแบบยั่งยืน กล่าวได้ว่าพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่พระราชทานแนวพระราชดำริรวมทั้งการเสด็จ เยี่ยมเพื่อทรงงานในที่ต่าง ๆ มีส่วนอย่างมากหลวงในการพัฒนาความเจริญทางด้านประมงของชาติโดยแท้

การประมงพาณิชย์เป็นอาชีพสำคัญและสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่ประเทศ ต้องมีการตรวจกฎหมายเกี่ยวกับการประมงขึ้นใหม่อย่างเร่งด่วน คือ พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ ด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการ เช่น เพื่อให้กฎหมายที่สอดคล้องกับสภาพการทำการประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมและเฝ้าระวังการทำประมงและการขนถ่ายสัตว์น้ำ การนำเข้าสัตว์น้ำ และการแจ้งข้อมูลการเข้าเทียบท่าของเรือประมงที่มีใบเรือประมงไทยอย่างเพียงพอในการป้องกันมิให้มีการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ต่อมา ในรัชสมัยปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ ทรงคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะ “สืบสาน รักษา และต่อยอด” โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและแนวพระราชดำริต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยในด้านการประมง ทรงส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาให้เกิดการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ มีชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งนำไปสู่การปลูกจิตสำนึกของการรักษาหวงแหนอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำธรรมชาติ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของในหลวง รัชกาลที่ ๑๐ โดยยึดหลักตามแนวพระราชดำริเพื่อให้เกิดการทำงานที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการประมง ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ด้านการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำให้เป็นแหล่งอาหารโปรตีน และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมง^๔ ถือเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ต่อราษฎรทั้งประเทศจากที่

^๔ สำหรับในปีงบประมาณ ๒๕๖๔ กรมประมงได้ดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ รวมทั้งสิ้น ๖๗ จังหวัด มีเป้าหมายการดำเนินงาน จำนวน ๗๗ โครงการ ใน ๔ กิจกรรมหลักคือ ๑. กิจกรรมผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อปล่อยในแหล่งน้ำธรรมชาติ จำนวน ๒๒๙,๖๕๘,๐๐๐ ตัว ๒. กิจกรรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการประมง ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และสนับสนุนปัจจัยการผลิต พร้อมกับให้คำแนะนำด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำแก่เกษตรกร และด้านการแปรรูปสัตว์น้ำ จำนวน ๙,๒๐๐ ราย ๓. กิจกรรมประมงโรงเรียน จำนวน ๗๙๕ แห่ง ๔. กิจกรรมจุดเรียนรู้และสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน ๕๒ แห่ง (ที่มา : เว็บไซต์กรมประมง)

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ อีกทั้งเสด็จพระราชดำเนินไปยังภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อทอดพระเนตรความเป็นอยู่ และความทุกข์ยากเดือดร้อน ทำให้ทรงเข้าพระราชหฤทัยถึงความทุกข์ยากของราษฎรทุกหมู่เหล่า พร้อมได้พระราชทานแนวความช่วยเหลือ ซึ่งแต่ละพื้นที่นั้นประสบปัญหาแตกต่างกัน จนเกิดการพัฒนาอาชีพ พัฒนาแหล่งน้ำ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ นำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างประโยชน์สุขดังเป็นที่ประจักษ์ในวันนี้



อนึ่ง สถานการณ์ปัจจุบันขณะนี้ ประเทศไทยกำลังประสบกับปัญหา สถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ทั้งนี้ มีประชาชนจำนวนมากกลับภูมิลำเนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมให้ความช่วยเหลือ โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจฐานราก ตามวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ในทุกพื้นที่ให้เร่งรัดแก้ไขปัญหามาให้ประชาชนในทุกมิติ รวมทั้งมาตรการเยียวยาเพื่อลดผลกระทบและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ภายใต้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยนายมีศักดิ์ ภัคคิง อธิบดีกรมประมง เปิดเผยว่า สำหรับการดำเนินการภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พบว่า ผลคิการทำประมงผิดกฎหมายลดลง เนื่องจากที่ผ่านมาได้มีการประชาสัมพันธ์สร้างกระบวนการรับรู้ ภายใต้การผลักดันของคณะกรรมการนโยบายการประมงแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มุ่งเน้นในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่พี่น้องชาวประมง เพื่อป้องกันการทำผิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ กรมประมง จึงได้จัดทำเอกสาร “คู่มือชาวประมงพาณิชย์”^๕ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น **กฎหมายประมงสำหรับประชาชนฉบับแรก** ถอดกฎหมายเป็นภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ผลิตแจกจ่ายให้พี่น้องชาวประมง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย และอนุรักษ์บริหารจัดการทรัพยากรให้มีความยั่งยืนควบคู่ไปกับวิถีการประกอบอาชีพประมงที่มั่นคง และด้วยความห่วงใยชาวประมงที่อาจไม่รู้กฎหมายและหลักเกณฑ์ปฏิบัติต่าง ๆ จนอาจก่อให้เกิดการกระทำผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จึงให้กรมประมงแปลความจากภาษากฎหมายให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายสำหรับชาวประมง ควบคู่ไปกับการลงพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจ และแนะนำช่องทางการสืบค้นเอกสารเพิ่มเติม พร้อม

ช่องทางการติดต่อสื่อสารกับกรมประมงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น มีเนื้อหาสาระสำคัญที่พี่น้องชาวประมงต้องทราบและปฏิบัติตาม ได้แก่ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ใบอนุญาตทำการประมงพาณิชย์, การแจ้งเข้า - ออก ท่าเทียบเรือของเรือประมง (PIPO), การดูแลรักษาระบบติดตามเรือประมง (VMS) ให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา, การบันทึกข้อมูลการทำประมง (Fishing Logbook), การนำสัตว์น้ำขึ้นท่าเทียบเรือประมง, คนประจำเรือ สำหรับคนต่างด้าว (Seabook), การรับรองมาตรฐานด้านสุขอนามัยในเรือประมง, การกำหนดเขตทะเลชายฝั่ง, มาตรการปิดอ่าวและเครื่องมือที่อนุญาตให้ใช้ทำการประมง, ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการทำการประมงพาณิชย์ และประกาศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ กรมประมงมอบหมายให้ประมงอำเภอและประมงจังหวัด นำคู่มือชาวประมงพาณิชย์ไปมอบให้ผู้รับใบอนุญาตทำการประมงพาณิชย์ทุกลำ เพื่อใช้ในการศึกษาเรียนรู้และเก็บรักษาไว้ที่เรือประมงและนำมาใช้เป็นคู่มือประกอบการทำประมงของชาวประมงพาณิชย์ต่อไป สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจสามารถดาวน์โหลดเอกสาร “คู่มือชาวประมงพาณิชย์” ได้ที่เว็บไซต์ของกรมประมง www.fisheries.go.th ซึ่งชาวประมงจะได้ใช้ประโยชน์จากคู่มือเล่มนี้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงของทรัพยากรประมงต่อไป เพื่อยกระดับการทำประมงของไทยสู่มาตรฐานสากล ซึ่งจะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของไทยและส่งเสริมภาคการประมงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ภาพหน้าปก

ภาพโดย Pramong Kotchakrai จาก Pixabay.

แหล่งข้อมูล

- : เว็บไซต์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ข้อมูลออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.moac.go.th/site-home>
- : เว็บไซต์กรมประมง (ข้อมูลออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.fisheries.go.th>
- : เว็บไซต์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยสยาม (ข้อมูลออนไลน์). สืบค้นจาก <https://e-library.siam.edu/>
- : เว็บไซต์ไทยรัฐออนไลน์ (ข้อมูลออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/๒๑๕๐๖๐๒>
- : เว็บไซต์สำนักข่าวไทยแลนด์พลัสออนไลน์ (ข้อมูลออนไลน์). สืบค้นจาก <https://www.thailandplus.tv/archives/๓๓๐๗๒๑> วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๔

^๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ดร.เฉลิมชัย ศรีอ่อน) ได้สั่งการและมอบหมายให้กรมประมง ถอดพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๖๐ นำมาจัดทำ “คู่มือชาวประมงพาณิชย์” ซึ่งเป็นคู่มือฉบับแรกที่ผลิตเพื่อแจกจ่ายให้แก่ชาวประมง (ที่มา : เว็บไซต์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)



กรณีการคิดค่าการงาน การหักกลบลบหนี้ ภายหลังจากบอกเลิกสัญญา และการคิดดอกเบี้ยผิดนัด ตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔**

ข้อเท็จจริง

เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เทศบาลตำบล น. ได้ทำสัญญาว่าจ้าง ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ตามสัญญาจ้างก่อสร้างอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก ๔ ชั้น ๑ หลังงบประมาณ ๙,๙๙๐,๐๐๐ บาท โดยมีวงงานจำนวน ๑๒ งวด กำหนดเวลาส่งมอบงานวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๒ หากส่งมอบงานล่าช้าเกินกำหนดเวลาต้องถูกปรับวันละ ๙,๙๙๘ บาท ต่อมาได้มีการแก้ไขสัญญา ๒ ครั้งเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๒ และวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ โดยลดปริมาณงานและค่าจ้างลงโดยงานที่แก้ไขอยู่ในงวดที่ ๘ และงวดงานที่ ๙ เหลือค่าจ้างรวม ๙,๙๕๗,๓๓๓ บาท แต่งวดงานยังคงมีจำนวน ๑๒ งวดเท่าเดิม

ต่อมา ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ผู้รับจ้างได้ทำงานและส่งมอบงานเพียง ๘ งวด คงค้างงวดงานอีก ๔ งวด เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ เทศบาลตำบล น. จึงได้มีหนังสือแจ้งให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ทำงานให้แล้วเสร็จภายในวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๓ หากทำงานไม่แล้วเสร็จ ให้ถือเป็นการบอกเลิกสัญญา

ต่อมา หลังจากเลิกสัญญาดังกล่าวแล้ว วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๓ เทศบาลตำบล น. ได้มีหนังสือแจ้งให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ขอสงวนสิทธิ์ค่าปรับส่วนที่ค้างชำระรวมกับเงินค่าปรับตั้งแต่วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ถึงวันสิ้นสุดสัญญาจ้างจนถึงวันบอกเลิกสัญญาจ้าง เป็น

เงินจำนวน ๒,๒๒๓,๗๕๑.๑๖ บาท และริบหลักประกันสัญญาจ้าง จำนวนเงิน ๔๙๙,๕๐๐ บาท ตามสัญญาข้อ ๕ ข้อ ๑๕ และข้อ ๑๖

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๓ เทศบาลตำบล น. ยังได้มีหนังสือแจ้งให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ชำระค่าปรับรายวันนับแต่วันครบกำหนดเวลาแล้วเสร็จของงานจนถึงวันบอกเลิกสัญญาตามสัญญาข้อ ๑๕ วรรคสอง และหากไม่ชำระ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี จนกว่าจะชำระเสร็จอีกด้วย รวมทั้งจะริบหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา รวมทั้งต้องรับผิดชอบเสียหายและค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นจากการจ้างผู้รับจ้างรายใหม่ด้วย ตามสัญญาข้อ ๑๕ ข้อ ๑๖ และข้อ ๑๗

เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๔ เทศบาลตำบล น. ได้มีหนังสือแจ้งให้ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ชำระค่าปรับกรณีผิดสัญญาหลังจากหักจากหลักประกันสัญญาแล้วจำนวน ๑,๗๓๑,๒๕๑.๓๒ บาท ภายใน ๑๕ วัน นับถัดจากวันที่ได้รับหนังสือ ต่อมา เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ได้มีหนังสือถึงเทศบาลตำบล น. ขอให้เร่งรัดการคิดค่าการงานเพื่อหักกลบลบหนี้ อ้างว่าห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ได้ทำงานก่อสร้างเกินกว่าจำนวนเงินในงวดงานที่ได้เบิกมา อีกทั้งยังมีกรณีต้องงดหรือลดค่าปรับเนื่องจากมีอุปสรรคในงานก่อสร้างซึ่งไม่ใช่ความบกพร่องของห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.

* อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย

** สำนวนข้อหาหรือสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย เลขรับที่ ท.๗๒/๒๕๖๔



ที่เทศบาลตำบล น. ทราบอยู่แล้ว รวมทั้งสถานการณ์ โครonavirus โคโรนา ๑๙ ซึ่งจำนวนเงินค่าปรับ ๑,๗๓๑,๗๒๐.๓๒ บาท ที่เทศบาลตำบล น. แจ้งมานั้น ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. เห็นว่าไม่ถูกต้อง และขอให้ เทศบาลตำบล น. คิดค่าการงานที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ได้ทำแล้วเสร็จไปแล้วและพิจารณาลดหรือลดค่าปรับ เพื่อหักกลบลบหนี้เสียก่อน

ต่อมา เทศบาลตำบล น. ได้ดำเนินการตรวจสอบ และทบทวนการประมาณราคาของปริมาณงานและ จำนวนเงินที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ได้ดำเนินการเกินจาก กวดงงานที่มีการเบิกจ่ายเงินไปแล้วพบว่ามีความคลาดเคลื่อนจริง โดยได้ประเมินใหม่ว่าการงานที่ห้างหุ้นส่วน จำกัด ช. ได้ดำเนินการเกินจากกวดงงานที่เบิกจ่ายไปแล้ว เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น ๑,๘๕๖,๖๐๕ บาท

ข้อหาหรือ

๑. ก่อนสัญญาจ้างเลิกกัน ผู้รับจ้างได้ทำงาน ล่วงล้ำเข้าไปในงวดงานที่ยังมิได้ทำการส่งมอบ มี ปริมาณงาน คิดเป็นจำนวนเงินเท่ากับ ๑,๘๕๖,๖๐๕ บาท ซึ่งหากสัญญาจ้างยังไม่เลิกกัน ปริมาณงานดังกล่าว ยังไม่เต็มงวดทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถส่งมอบงาน เพื่อเบิกเงินค่าจ้างตามสัญญาจ้างได้ แต่ภายหลังจาก สัญญาจ้างเลิกกันแล้วปริมาณงานดังกล่าวที่ผู้รับจ้าง ทำไปจะถือเป็นค่าการงานที่ผู้รับจ้างได้กระทำ และเป็น สิทธิของผู้รับจ้างที่พึงได้รับเงินค่าการงานดังกล่าว ตาม นัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑^๑ หรือไม่

๒. กรณีที่ค่างานที่ไม่เต็มงวดตามข้อหาหรือข้อ ๑ ถือเป็นค่าการงาน และเป็นสิทธิที่ผู้รับจ้างพึงได้รับ เทศบาลตำบล น. จะนำมาหักกลบลบหนี้กับเงินค่าปรับ

ที่ผู้รับจ้างค้างชำระ จำนวน ๑,๗๓๑,๗๒๐.๓๒ บาท ได้หรือไม่

๓. ค่าปรับที่ค้างชำระจำนวน ๑,๗๓๑,๗๒๐.๓๒ บาท เทศบาลตำบล น. ได้มีหนังสือแจ้งให้ผู้รับจ้างชำระ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ แต่ผู้รับจ้าง มิได้ชำระภายในกำหนด ในกรณีที่การหักกลบลบหนี้ ตามข้อ ๒ สามารถกระทำได้ เทศบาลฯ จะต้องนำ ดอกเบี้ยระหว่างผิคนัดของค่าปรับที่ค้างชำระดังกล่าว มารวมคำนวณเพื่อหักกลบลบหนี้ ด้วยหรือไม่

คำวินิจฉัยของสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นว่า

๑. เมื่อสัญญาเลิกกันแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่าย จำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งกลับคืนสู่ฐานะที่เป็นอยู่เดิม ส่วนการงานอันผู้รับจ้างได้กระทำให้ผู้ว่าจ้างแล้วนั้น ผู้ว่าจ้างต้องชดใช้คืนตามควรแห่งค่าการงานนั้น ๆ ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา ๓๙๑ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น หากข้อเท็จจริงรับฟังเป็นที่ยุติว่าผู้รับจ้างได้ทำงานบางส่วน นอกเหนือจากงานในงวดงานที่ผู้รับจ้างได้เบิกเงิน ค่าจ้างไปแล้วและเห็นว่าเป็นงานตามสัญญาสามารถใช้ ประโยชน์ได้ เทศบาลตำบล น. ขอบที่จะชำระเงิน ค่าจ้างตามควรค่าแห่งการงานนั้น

๒. หากเทศบาลตำบล น. ได้ตรวจรับงาน ดังกล่าวในข้อ ๑ แล้ว เทศบาลตำบล น. ย่อมมีมูลหนี้ และหน้าที่ต้องชำระเงินค่าจ้างตามควรค่าแห่งการงาน นั้นให้แก่ผู้รับจ้าง และในขณะเดียวกัน เมื่อผู้รับจ้าง ผิดสัญญาจ้างก่อสร้างกับเทศบาลฯ จนต้องรับผิดชำระ ค่าปรับให้แก่เทศบาลตำบล น. ผู้ว่าจ้าง จึงถือได้ว่าทั้ง สองฝ่ายมีความผูกพันซึ่งกันและกัน และเป็นมูลหนี้อัน

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๓๙๑ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะ ดังที่เป็นอยู่เดิม แต่ทั้งนี้จะไม่ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย คิดตั้งแต่วันที่ได้รับไว้ส่วนที่ เป็นการงานอันได้กระทำให้และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการ นั้น ๆ หรือถ้าในสัญญาเมื่อกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นหากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่



มีวัตถุประสงค์เพื่อชำระหนี้เงินเหมือนกัน อีกทั้งหนี้ทั้งสองฝ่ายถึงกำหนดชำระแล้วเทศบาลตำบล น. ก็สามารถนำค่าจ้างมาหักกลบลบหนี้กับค่าปรับได้ ทั้งนี้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๔๑^๒
๓. หากเทศบาลตำบล น. แจ้งให้ผู้รับจ้างชำระค่าปรับแล้ว แต่ผู้รับจ้างไม่ชำระภายในกำหนดระยะเวลาถือว่าผู้รับจ้างผิดนัดชำระหนี้เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างต้องรับผิดชอบชำระดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา ๒๒๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์^๓ ในการคิดดอกเบี้ยผิดนัดของยอดเงินค่าปรับนั้นจะต้องคิดดอกเบี้ยผิดนัดนับแต่วันผิดนัดจนถึงวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๔ ในอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗ (เดิม)^๔ ส่วนวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๔ จนถึงวันที่มีการหักกลบลบหนี้จะต้องคิด

ดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ ๕ ต่อปี ตามมาตรา ๗ (ที่แก้ไขใหม่) แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔^๕ ทั้งนี้เทศบาลตำบล น. สามารถนำดอกเบี้ยทั้งหมดมารวมกับค่าปรับเพื่อเป็นยอดหนี้ในการหักกลบลบหนี้ได้

หมายเหตุ

๑. กรณีงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วจนกระทั่งเทศบาลตำบล น. ได้มีหนังสือบอกเลิกสัญญา ย่อมมีผลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ ทำให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะเดิม การงานใดที่ผู้รับจ้างได้ทำจนถึงวันบอกเลิกสัญญานั้น เทศบาลตำบล น. จะต้องชำระเงินค่าการงานในส่วนที่ผู้รับจ้างได้ดำเนินการแล้วให้แก่ผู้รับจ้างตามประมวลกฎหมาย

^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๓๔๑ ถ้าบุคคลสองคนต่างมีความผูกพันซึ่งกันและกันโดยมูลหนี้อันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และหนี้ทั้งสองรายนั้นถึงกำหนดจะชำระไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมจะหลุดพ้นจากหนี้ของตนด้วยหักกลบลบกันได้เพียงเท่าจำนวนที่ตรงกันในมูลหนี้ทั้งสองฝ่ายนั้น เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ฝ่ายหนึ่งจะไม่เปิดช่องให้หักกลบลบกันได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ หากเป็นการขัดกับเจตนาคู่กรณีได้แสดงไว้ แต่เจตนาเช่นนี้ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต

^๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๒๒๔ (เดิม) หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดกึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกเวลานั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้

มาตรา ๒๒๔ (ที่แก้ไขใหม่) หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดในอัตราที่กำหนดตามมาตรา ๗ บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละสองต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น

ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยซ้อนดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด

การพิสูจน์ค่าเสียหายอย่างอื่นนอกเวลานั้น ท่านอนุญาตให้พิสูจน์ได้

^๔ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๗ (เดิม) ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมาย อันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

^๕ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๗ (ที่แก้ไขใหม่) ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและมีได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมาย อันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละสามต่อปี

อัตราตามวรรคหนึ่งอาจปรับเปลี่ยนให้ลดลงหรือเพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้โดยตราพระราชกฤษฎีกา โดยปกติให้กระทรวงการคลังพิจารณาทบทวนทุกสามปีให้ใกล้เคียงกับอัตราเฉลี่ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของธนาคารพาณิชย์



แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ วรรคสาม หากค่าปรับ และดอกเบี้ยผิดนัดรวมกันแล้วมีจำนวนมากกว่าค่า การงานที่เทศบาลตำบล น. ต้องชำระแก่ห้างหุ้นส่วน จำกัด ข. เมื่อทั้งสองฝ่ายหักกลบลบหนี้กันแล้ว ห้างหุ้นส่วน จำกัด ข. ยังคงมีหนี้ค่าปรับและดอกเบี้ยที่ต้องชำระให้ แก่เทศบาลตำบล น. อีก เทศบาลตำบล น. มีสิทธิริบ หลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วน ตามแต่จะเห็นสมควร นอกจากนี้ ผู้รับจ้างยังจะต้องรับ ผิดในค่าเสียหายซึ่งเป็นจำนวนเกินกว่าหลักประกันการ ปฏิบัติงานและค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่าย ที่เพิ่มขึ้นในการทำงานนั้นต่อให้แล้วเสร็จตาม สัญญา และค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานเพิ่ม (ถ้ามี) ซึ่ง เทศบาลตำบล น. จะหักเอาจากเงินประกันผลงานหรือ จำนวนเงินใด ๆ ที่จะจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างก็ได้ นอกจากนี้ เทศบาลตำบล น. ยังมีสิทธิที่จะหักค่าปรับหรือค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากผู้รับจ้างจากจำนวนเงินค่าจ้างที่ ค้างจ่ายหรือจากเงินประกันผลงานหรือบังคับจาก หลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาข้อ ๓ ข้อ ๑๖ และ ข้อ ๑๗^๖

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๔ ที่แก้ไขใหม่ กำหนดอัตราดอกเบี้ยผิดนัดจากอัตรา ดอกเบี้ยตามมาตรา ๗ บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ ๒ ต่อปี ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยผิดนัดในปัจจุบันคืออัตรา ร้อยละ ๕ ต่อปี หากภายหลังมีการออกพระราช

กฤษฎีกาปรับเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ยให้เพิ่มขึ้นหรือลดลง ตามมาตรา ๗ วรรคสอง อัตราดอกเบี้ยผิดนัดตาม มาตรา ๒๒๔ ก็ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย

๓. อัตราดอกเบี้ยตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา ๗ และอัตราดอกเบี้ยผิดนัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๒๔ จะใช้บังคับเฉพาะในกรณีที่คู่สัญญากำหนดให้มีการคิด ดอกเบี้ยแต่ไม่ได้กำหนดอัตราไว้ หรือกำหนดไว้ใน สัญญาว่าให้คิดดอกเบี้ยตามอัตราที่กฎหมายกำหนด เท่านั้น หากคู่สัญญาได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยหรืออัตรา ดอกเบี้ยผิดนัดไว้ชัดแจ้งแล้ว ย่อมจะต้องคิดตามอัตรา ที่กำหนดไว้ในสัญญา ทั้งนี้ คู่สัญญาอาจกำหนดอัตรา ดอกเบี้ยผิดนัดในสัญญาให้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยตาม มาตรา ๗ บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ ๒ ต่อปีก็ได้ตาม มาตรา ๒๒๔^๗

๔. มาตรา ๖ แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้ บัญญัติไว้ว่า “มาตรา ๖ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๗ แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชกำหนดนี้ ให้ใช้แก่การคิดดอกเบี้ยที่ถึงกำหนด เวลาชำระตั้งแต่วันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ แต่ไม่ กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบี้ยในระหว่างช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ”

และมาตรา ๗ แห่งพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม

^๖ ในสัญญาาระหว่างเทศบาลตำบล น. และ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ข. ได้กำหนดว่า หากผู้ว่าจ้าง (เทศบาลตำบล น.) บอกลีกสัญญา ผู้ว่าจ้างมีสิทธิริบหรือบังคับจากหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาทั้งหมดหรือบางส่วนตามแต่จะเห็นสมควร และผู้รับจ้าง (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ข.) จะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายซึ่งเป็นจำนวนเกินกว่าหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการทำงานนั้นต่อให้แล้วเสร็จตามสัญญา ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานเพิ่ม (ถ้ามี) ซึ่งผู้ว่าจ้าง จะหักเอาจากเงินประกันผลงานหรือจำนวนเงินใด ๆ ที่จะจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างก็ได้

และในกรณีผู้รับจ้างไม่ปฏิบัติตามสัญญา ผู้รับจ้างต้องชดใช้ค่าปรับ ค่าเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ว่าจ้างภายใน ๑๕ วัน นับถัดจากวันที่ได้รับหนังสือจากผู้ว่าจ้าง หากผู้รับจ้างไม่ชดใช้ให้ถูกต้องครบถ้วนภายในระยะเวลาดังกล่าว ผู้ว่าจ้าง มีสิทธิที่จะหักเอาจากจำนวนเงินค่าจ้างที่ต้องชำระหรือจากหลักประกันผลงานหรือบังคับจากหลักประกันการปฏิบัติตาม สัญญาได้ทันที และหากค่าปรับ ค่าเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายที่บังคับจากเงินค่าจ้างที่ต้องชำระ เงินประกันผลงาน หรือหลัก ประกันการปฏิบัติตามสัญญาแล้วยังไม่เพียงพอ ผู้รับจ้างยินยอมชำระส่วนที่เหลือที่ยังขาดอยู่จนครบถ้วนภายใน ๑๕ วัน นับถัดจากวันที่ได้รับหนังสือจากผู้ว่าจ้าง

^๗ FAQ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ กองพัฒนากฎหมาย สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา



ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้บัญญัติไว้ว่า “มาตรา ๗ บทบัญญัติแห่งมาตรา ๒๒๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดนี้ ให้ใช้แก่การคิดดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดเวลาชำระตั้งแต่วันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบี้ยผิดนัดในระหว่างช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ” ย่อมหมายความว่า อัตราดอกเบี้ยตามมาตรา ๗ และอัตราดอกเบี้ยผิดนัดตามมาตรา ๒๒๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไขใหม่ ใช้แก่การคิดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยผิดนัดที่ถึงกำหนดเวลาชำระตั้งแต่วันที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ (วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๔) แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงการคิดดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยผิดนัดในระหว่างช่วงเวลา ก่อนที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ

ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาตามข้อหาเรื่องนี้ได้ทำสัญญาก่อนวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๔ (วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑) และไม่ได้มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยชัดแจ้ง จึงจะต้องคิดอัตราดอกเบี้ยเป็นสองช่วง กล่าวคือ ช่วงที่หนึ่ง จะคิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗ (เดิม) และมาตรา ๒๒๔ (เดิม) ถึงวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๔ และช่วงที่สอง จะคิดดอกเบี้ยผิดนัดในอัตราลอยตัว ในอัตราร้อยละ ๓ ต่อปี บวกด้วยอัตราเพิ่มร้อยละ ๒ ต่อปี (อัตราร้อยละ ๕ ต่อปี) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗ และมาตรา ๒๒๔ ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ตั้งแต่วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๔ จนถึงวันที่การหักกลบลบหนี้

๕. การคิดดอกเบี้ยผิดนัดตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ สำหรับคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลก่อนพระราชกำหนดดังกล่าวใช้บังคับ และศาลมีคำพิพากษาไปแล้วตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับขณะนั้น ไม่กระทบถึงคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วก่อนที่กฎหมายใหม่จะมีผลใช้บังคับ อีกทั้ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่มีบทบัญญัติลักษณะเดียวกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓ ที่หากกฎหมายที่ใช้ในภายหลังแตกต่างกัน ให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณ และในกรณีดีที่สุดแล้ว ให้ศาลกำหนดโทษใหม่ตามกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง ดังนั้น ในคดีแพ่งจึงไม่ต้องแก้ไขคำพิพากษาใหม่ โดยอัตราดอกเบี้ยและวิธีการคำนวณดอกเบี้ยตามที่ระบุในคำพิพากษาเป็นหนึ่งตามคำพิพากษาที่บังคับคดีได้ต่อไป

อย่างไรก็ดี หากคดีนั้นยังไม่ถึงที่สุด ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจใช้สิทธิ อุทธรณ์ ฎีกา เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง อัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใหม่ได้ หรือถ้ามีการโต้แย้งเกี่ยวกับการคิดอัตราดอกเบี้ยตามกฎหมายใหม่ในการบังคับคดีก็เป็นเรื่องที่ต้องว่ากล่าวกันในชั้นบังคับคดีต่อไป

ส่วนคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เนื่องจากกฎหมายมีบทเฉพาะกาลบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าให้ใช้กฎหมายใหม่บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยที่ถึงกำหนดเวลาชำระตั้งแต่วันที่กฎหมายใช้บังคับ การวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิหน้าที่ของคู่ความเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงต้องเป็นไปตามกฎหมายใหม่ ทั้งนี้ การกำหนดดอกเบี้ยตามกฎหมายเป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลยกขึ้นวินิจฉัยเองได้^๘

^๘ หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย ๐๑๖/ว ๔๑๑ ข้อพิจารณาเกี่ยวกับ พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๔

เปิด...ฎีกาเด่น



การเปลี่ยนลักษณะการยึดถือ ภายหลังศาลมีคำพิพากษาให้จับไล่

รังสิชัย บรรณกจิวิจารณ์*
มนต์ชัย ชนินทรลีลา**
ว่าที่ร้อยเอกชินโรส จัทรผดุงจิต***

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๖๐/๒๕๖๒

บุคคลผู้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครอง และเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือโดยบอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองว่าไม่เจตนาจะยึดถือทรัพย์สินนั้นแทนผู้ครอบครองต่อไป อันมีผลให้บุคคลผู้ยึดถือทรัพย์สินได้สิทธิครอบครองตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๘๑ ประกอบมาตรา ๑๓๖๗ นั้น จะต้องเป็นการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองโดยชอบหรือมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน และแสดงเจตนาเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือทรัพย์สินแทนมาเป็นการยึดถือเพื่อตน จึงจะถือว่าเป็นการแย่งการครอบครอง ซึ่งผู้ครอบครองต้องฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองภายในหนึ่งปีนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครองตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๗๕ วรรคสอง

ในคดีก่อน โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกของนาย ส. ฟ้องขอให้จำเลยส่งมอบหนังสือรับรองการทำประโยชน์ที่ดิน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยครอบครองที่ดินพิพาทแทนทายาทของนาย ส. ไม่ได้สิทธิครอบครองที่ดินพิพาท พิพากษาให้จำเลยคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์แก่โจทก์ คดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษาด้วยการคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์แก่โจทก์ แต่จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำบังคับของครอบครองที่ดินพิพาทของโจทก์ตลอดมา อันเป็นการครอบครองโดยไม่ชอบ จำเลยจึงมิใช่บุคคลผู้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครองตามความหมายของมาตรา ๑๓๘๑ แห่ง ป.พ.พ. จำเลยไม่มีสิทธิที่จะแสดงเจตนาเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือทรัพย์สินแทนมาเป็นการยึดถือเพื่อตนอันจะเป็นการแย่งการครอบครองตามบทบัญญัติดังกล่าว ดังนั้น โจทก์ในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะบังคับคดีให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาต่อไป ซึ่งศาลชั้นต้นออกหมายบังคับคดีแก่จำเลยตามคำขอของโจทก์แล้ว การที่จำเลยยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่า ภายหลังศาลฎีกามีคำพิพากษาจำเลยยังคงยึดถือครอบครองที่ดินพิพาท ต่อมาจำเลยมีหนังสือบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือที่ดินพิพาทแทนมาเป็นการยึดถือเพื่อตน เป็นเพียงข้ออ้างเพื่อมิให้ตนต้องถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีก่อนนั่นเอง เมื่อจำเลยและบริวารไม่ออกจากที่ดินพิพาท โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจับไล่จำเลยและบริวารให้ออกจากที่ดินพิพาทโดยไม่อยู่ในบังคับที่จะต้องฟ้องคดีภายในหนึ่งปีตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๗๕ วรรคสอง

(จirinoti หะวานนท์ – ชัยรัตน์ ศิลาลาย – อำพันธ์ สมบัติสถาพรกุล)

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

** ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๑

*** เจ้าพนักงานตำรวจศาลปฏิบัติการ สำนักอำนวยการประจำศาลแขวงสมุทรปราการ



ข้อสังเกต

๑. ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้มีอยู่ว่า เดิมนาย ส. เป็นผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินพิพาทตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) เลขที่ ๘๔ ตำบลปากน้ำปราม อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โจทก์เป็นบุตรและเป็นผู้จัดการมรดกของนาย ส. ตามคำสั่งศาล โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกของนาย ส. เคยฟ้องจำเลยให้ส่งมอบหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.๓ ก.) เลขที่ ๘๔ คืนแก่โจทก์ คดีถึงที่สุดโดยศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ภาค ๗ ว่า จำเลยเข้าครอบครองทำประโยชน์ที่ดินพิพาทแทนทายาทของ ส. ให้จำเลยคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ดังกล่าวแก่โจทก์ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๓๕/๒๕๕๖ โดยศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟังเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๖ ต่อมาวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๗ จำเลยได้มีหนังสือบอกกล่าวไปยังโจทก์ว่า จำเลยเปลี่ยนเจตนาครอบครองที่ดินพิพาทจากการครอบครองแทนโจทก์และทายาทของนาย ส. เป็นการยึดถือครอบครองเพื่อตน โจทก์ได้รับหนังสือดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๗ โดยมีได้ฟ้องคดีเพื่อขับไล่จำเลยและบริวารให้ออกจากที่ดินพิพาทเลย จนศาลชั้นต้นได้ออกหมายบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ให้จำเลยส่งคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๕๙ จำเลยมายื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่า โจทก์

มิได้ฟ้องเอาคืนซึ่งการครอบครองภายในหนึ่งปีนับแต่ถูกแย่งการครอบครอง จนเป็นเหตุในเกิดคดีนี้

๒. ประเด็นปัญหาอันน่าสนใจตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๖๐/๒๕๖๒ ที่ยกมากล่าวนี้ อยู่ที่ลักษณะของการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครอง และการบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือว่ามีลักษณะอย่างไร ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๑๓๘๑^๑ จะเห็นว่า มีข้อนำพิจารณาอยู่ ๒ ส่วน คือ การครอบครองแทน และการเปลี่ยนลักษณะการครอบครอง

๒.๑ ลักษณะของการครอบครองแทน ต้องพิจารณาว่า สิทธิครอบครอง คือการยึดถือทรัพย์สิน และต้องเป็นการยึดถือโดยเจตนายึดถือเพื่อตนตาม มาตรา ๑๓๖๗^๒ และอาจมีการยึดถือแทนผู้มีสิทธิครอบครองได้ตามมาตรา ๑๓๖๘^๓ เสมือนเป็นตัวแทน^๔ สรุปได้ว่าผู้ซึ่งยึดถือทรัพย์สินขณะนั้นไม่มีสิทธิครอบครอง เพียงแต่ยึดถือแทนผู้มีสิทธิครอบครองเท่านั้น เมื่อบุคคลผู้ยึดถือแทนไม่มีสิทธิครอบครอง และจะอ้างว่าเกิดมีเจตนาจะยึดถือเพื่อตนเอง เพื่อแย่งการครอบครองในขณะใดขณะหนึ่งตามชอบใจไม่ได้ กฎหมายมาตรา ๑๓๘๑ นี้บังคับว่าจะเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือได้ก็แต่โดยบอกกล่าวไปยังผู้มีสิทธิครอบครองว่า ตนไม่เป็นตัวแทนยึดถือทรัพย์สินเพื่อผู้นั้นต่อไปแล้ว^๕ ตัวอย่างเช่น ผู้เช่าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าแทนผู้ให้เช่า^๖ เจ้าของรวมคนหนึ่งครอบครองทรัพย์สินถือว่าครอบครองแทนเจ้าของรวมคนอื่น ๆ^๗ ทายาทหรือ

^๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๑ บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครอง บุคคลนั้นจะเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือได้ก็แต่โดยบอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองว่าไม่เจตนาจะยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองต่อไป หรือตนเองเป็นผู้ครอบครองโดยสุจริตอาศัยอำนาจใหม่อันได้จากบุคคลภายนอก”

^๒ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๗ บัญญัติว่า “บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ท่านว่าบุคคลนั้นได้ซึ่งสิทธิครอบครอง”

^๓ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๖๘ บัญญัติว่า “บุคคลอาจได้มาซึ่งสิทธิครอบครองโดยผู้อื่นยึดถือไว้ให้”

^๔ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๓/๒๕๔๓, ๑๑๒๐/๒๕๐๑

^๕ ดู ประมวล สุวรรณศร, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยทรัพย์สิน, นิติบรรณาการ ๒๕๕๕, หน้า ๒๕๓

^๖ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๗๔-๒๙๗๕/๒๕๕๒, ๘๔๘๖/๒๕๕๓

^๗ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๙/๒๕๐๖

ผู้จัดการมรดกก็ถือว่าครอบครองทรัพย์สินมรดกแทนทายาทคนอื่น ๆ ด้วย^๘ จดทะเบียนขายฝากที่ดินโดยผู้ขายยังคงครอบครองทำกินอยู่ เมื่อพ้นกำหนดเวลาไถ่คืน ที่ดินย่อมตกเป็นสิทธิแก่ผู้ซื้อโดยสมบูรณ์ แม้ผู้ขายฝากยังคงครอบครองต่อมา ก็ถือเป็นการครอบครองแทนผู้ซื้อมาโดยตลอด^๙ แม้ต่อมาผู้ขายฝากตาย ทายาทครอบครองสืบสิทธิมา ก็ถือว่าครอบครองแทนเช่นกัน^{๑๐} บุคคลดังกล่าวนี้ เป็นเพียงผู้ยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองเท่านั้น ดังนั้น จะเป็นผู้มีสิทธิครอบครองก็ต่อเมื่อได้บอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองว่าไม่ยึดถือแทนอีกต่อไป เพื่อให้ต้องตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่า “ยึดถือเพื่อตน” ตามมาตรา ๑๓๖๗ ดังกล่าว

๒.๒ การบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือ มาตรา ๑๓๘๑ ได้กำหนดให้ผู้ยึดถือต้องบอกกล่าวไปยังผู้ครอบครองโดยตรง ดังนั้น การประกาศแก่บุคคลทั่วไป แล้วเจ้าของทรัพย์สินมาทราบเข้าไม่ถึงเป็นการบอกกล่าว^{๑๑} ลำพังเพียงไปแจ้งขอออกหนังสือสำคัญแจ้งการครอบครอง (ส.ค.๑) หรือไปขอออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ แม้ว่าผู้มืสิทธิครอบครองไปคัดค้าน ก็ยังไม่ถือเป็นการบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือ^{๑๒} เพราะมิได้บอกกล่าวไปยัง

ผู้ครอบครองโดยตรง

ในกรณีที่ผู้มืสิทธิครอบครองถึงแก่ความตาย การบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือนี้ ต้องบอกกล่าวไปยังทายาทของผู้นั้น เพราะทรัพย์สินมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย^{๑๓} ในกรณีมีทายาทหลายคน ผู้ยึดถือไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวไปยังทายาททุกคน บอกกล่าวต่อทายาทคนใดคนหนึ่ง ก็ถือว่าได้บอกกล่าวเปลี่ยนการยึดถือตามมาตรา ๑๓๘๑ แล้ว^{๑๔}

การบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือ กฎหมายมิได้กำหนดวิธีการโดยเฉพาะไว้ ดังนั้น จะบอกกล่าวโดยชัดแจ้งด้วยวาจาหรือทำหนังสือบอกกล่าวหรือด้วยอากัปกิริยาอย่างใดอันแสดงให้รู้ว่าได้เปลี่ยนการยึดถือ^{๑๕} รวมถึงการกระทำอันแสดงโดยปริยายถึงการบอกกล่าว ย่อมมีขึ้นได้ เช่น เจ้าของที่ดินหรือผู้มืสิทธิครอบครองไปขอออกหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน (เช่น ส.ค.๑ หรือ น.ส.๓ ก) แล้วจำเลยหรือผู้ยึดถือไปคัดค้านการออกหนังสือดังกล่าว^{๑๖} เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นการบอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือนับแต่เวลานั้นแล้ว

^๘ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๘๗/๒๕๒๔, ๑๔๘๐/๒๕๖๓

^๙ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๒๒/๒๕๕๕

^{๑๐} ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๑๓๕/๒๕๕๒

^{๑๑} ดู วิริยะ นามศิริพงศ์พันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรียงมาตรา ว่าด้วยทรัพย์สิน, โรงพิมพ์เดือนตุลา ๒๕๔๕, หน้า ๑๗๐

^{๑๒} ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๕๔/๒๕๑๙, ๒๖๕๒/๒๕๒๒, ๕๙๖/๒๕๓๐

^{๑๓} ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๔๘/๒๕๓๒, ๖๙๙/๒๕๖๓ และที่ ๒๖๑๗/๒๕๓๖

^{๑๔} ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๖๙/๒๕๕๔ ซึ่งถูกตัดแปลงเป็นข้อสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิต สมัยที่ ๗๐ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐

^{๑๕} ดู บัญญัติ สุชีวะ, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๕, หน้า ๒๗๒

^{๑๖} ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๐๐/๒๕๒๔, ๑๑๖๖/๒๕๓๖, ๓๖๕๖/๒๕๕๑ และมี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๙๗/๒๕๕๓ ที่โจทก์ฟ้องขับไล่แล้วจำเลยไม่ออกก็ถือว่าจำเลยได้บอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือเช่นกัน ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า

จำเลยทั้งสองครอบครองที่ดินแทนโจทก์ จะถือว่าจำเลยทั้งสองแย่งการครอบครองของโจทก์ต่อเมื่อได้บอกกล่าวไปยังโจทก์ว่าตนไม่เจตนาจะยึดถือแทนโจทก์ต่อไป ดังนั้น จำเลยทั้งสองเพียงแต่ปลูกต้นไม้ทำรั้วลดทอนนามบนที่ดินโจทก์ยังไม่เป็นการบอกกล่าว แต่เมื่อโจทก์ฟ้องให้จำเลยรื้อถอนต้นไม้และรั้วดังกล่าว จำเลยทั้งสองไม่ยอม ถือว่าจำเลยได้บอกกล่าวเปลี่ยนลักษณะการยึดถือ อันเป็นการแย่งการครอบครองโจทก์แล้ว

๓. ปัญหาที่น่าพิจารณาตามคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นนี้ เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่จำเลยและบริวารแล้ว จำเลยยังคงยึดถือทรัพย์สินนั้น จะบอกกล่าวเปลี่ยนแปลงการยึดถือได้หรือไม่ ผลของคำพิพากษาดังกล่าวน่าสนใจ เนื่องจากแสดงถึงการบังคับใช้ทั้งในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติซึ่งมาตรา ๑๓๘๑ ศาลได้อธิบายว่าบุคคลจะเปลี่ยนแปลงการยึดถือได้ ต้องเป็นการยึดถือทรัพย์สินแทนผู้ครอบครองโดยชอบหรือมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน จึงจะแสดงเจตนาเปลี่ยนแปลงการยึดถือได้ แล้วค่อยพิจารณาถึงการฟ้องเอาคืนซึ่งการครอบครองภายในหนึ่งปี^{๑๗} ตามมาตรา ๑๓๗๕ วรรคสอง ต่อไป

๔. ศาลฎีกาได้วินิจฉัยประเด็นอันน่าสนใจต่อมาว่าเมื่อคดีถึงที่สุดโดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยครอบครองที่ดินแทนทายาทของ ส. จึงไม่ได้สิทธิครอบครองที่ดินพิพาท พิพากษาให้จำเลยคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์แก่โจทก์ในฐานะผู้จัดการมรดกของ ส. จำเลยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาด้วยการคืนหนังสือรับรองการทำประโยชน์ และให้จำเลยและ

บริวารหรือถอนสิ่งปลูกสร้างพร้อมทั้งขนย้ายทรัพย์สินออกจากที่ดินพิพาทตามฟ้อง การที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งและยังคงครอบครองที่ดินของโจทก์ตลอดมา ย่อมเป็นการครอบครองโดยไม่ชอบ ไม่ถือว่าเป็นผู้ยึดถือทรัพย์สินแทนโจทก์ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๑ ในลักษณะที่มีนิติสัมพันธ์ต่อกันโดยผลของคำพิพากษา จำเลยจึงไม่มีสิทธิแสดงเจตนาเปลี่ยนแปลงการยึดถือทรัพย์สินมาเป็น “การยึดถือเพื่อตน” จึงไม่ใช้การแย่งการครอบครองตามมาตรา ๑๓๗๕ วรรคหนึ่ง ไม่อยู่ในบังคับที่โจทก์ต้องฟ้องเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองภายในหนึ่งปีนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครองตามมาตรา ๑๓๗๕ วรรคสอง แต่เป็นการฟ้องติดตามเอาทรัพย์สินคืนจากผู้ไม่มีสิทธิเพื่อสงวนสิทธิความเป็นเจ้าของตามมาตรา ๑๓๓๖ โดยไม่มีอายุความ อย่่างไรก็ตาม เมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาถึงที่สุดและศาลชั้นต้นได้ออกคำสั่งตามคำพิพากษาดังกล่าว โจทก์มีหน้าที่ต้องบังคับคดีภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดตามป.วิ.พ.มาตรา ๒๗๔ วรรคหนึ่ง^{๑๘} ด้วย.

^{๑๗} ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๗๕ บัญญัติว่า

“ถ้าผู้ครอบครองถูกแย่งการครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมายไซ้ ท่านว่าผู้ครอบครองมีสิทธิจะได้คืนซึ่งการครอบครอง เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเหนือทรัพย์สินดีกว่า ซึ่งจะเป็นเหตุให้เรียกคืนจากผู้ครอบครองได้ การฟ้องคดีเพื่อเอาคืนซึ่งการครอบครองนั้น ท่านว่าต้องฟ้องภายในปีหนึ่งนับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครอง”

^{๑๘} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี... (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี...(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้มีการบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นตามบทบัญญัติแห่งภาคนี้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง...”



การเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียในประเทศสหรัฐอเมริกา Anti-Asian Racism in the United States of America

ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์*

จากการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่อย่างโรคโควิด-๑๙ ซึ่งเชื่อว่ามีส่วนกำเนิดมาจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ก็กระตุ้นให้เกิดกระแสการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียขึ้นอีกครั้ง โดยสำนักข่าวได้พาดหัวข่าวว่า “Covid-19 Fueling Anti-Asian Racism and Xenophobia Worldwide” ซึ่งหมายถึง “โรคโควิด-๑๙ กระตุ้นให้เกิดการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียและการเกลียดชังคนต่างชาติทั่วโลก” จนเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) ที่ต่อต้านการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียอย่าง “STOP ASIAN HATE” (หยุดความเกลียดชังต่อชาวเอเชีย) และ “Asians Are Human” (ชาวเอเชีย คือ มนุษย์) อย่างแพร่หลายทั่วโลก บทความภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมายฉบับนี้ผู้เขียนนำคำศัพท์ภาษาอังกฤษจากบทความและข่าวภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียและการต่อต้านการเหยียดเชื้อชาติมาฝากเพื่อให้ผู้อ่านทุกท่านได้ทราบความเป็นมา กฎหมาย และความพยายามในการขับเคลื่อนเพื่อต่อสู้กับการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียในประเทศสหรัฐอเมริกา และจะได้สะท้อนให้เห็นว่าการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียในประเทศดังกล่าวนี้เกิดขึ้นมายาวนานแล้ว ดังคำกล่าวที่ว่า “History repeats itself.” หมายถึง “ประวัติศาสตร์ซ้ำรอย” นั่นเอง

คำว่า “Racism” เป็นคำนามซึ่งหมายความถึง “การเหยียดเชื้อชาติ การเหยียดสีผิว หรือลัทธิเหยียดชนชาติ” โดยมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Race” ซึ่งหมายถึงเชื้อชาติผสมกับปัจจัย (suffix) “-ism” ที่เมื่อใส่ไว้ด้านท้ายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วจะทำให้คำเปลี่ยนประเภทเป็นคำนามซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะ

สภาพ ความเชื่อ หรือลัทธิ เป็นต้น ส่วนคำว่า “Racist” นั้นมีรากศัพท์มาจากคำว่า Race เช่นเดียวกัน ผสมกับปัจจัย (suffix) “-ist” ที่เมื่อใส่ไว้ด้านท้ายของคำศัพท์ภาษาอังกฤษแล้วจะทำให้คำนั้นเป็นคำนามซึ่งมีความหมายว่าคนที่กระทำ ปฏิบัติตาม หรือเชื่อในสิ่งนั้น ๆ “Racist” จึงหมายถึงความถึง “ผู้ที่เหยียดสีผิวหรือผู้ที่เชื่อในลัทธิเหยียดชนชาติ” สำหรับคำว่า “Xenophobia” ที่หมายความว่า “การเกลียดกลัวชาวต่างชาติหรือสภาวะความเกลียดกลัวความเป็นอื่นที่ไม่เหมือนตน” นั้นเป็นการผสมรากศัพท์สองคำคือคำว่า “xeno” หมายความว่า “ความแปลกแยก ความแตกต่าง หรือคนต่างชาติ” และคำว่า “phobia” ซึ่งหมายความว่า “ความกลัว” โดยในบริบทนี้หมายถึงความถึง “การเกลียดกลัวชาวเอเชียโดยเฉพาะชาวจีน”

สำนักข่าวบีบีซีรายงานว่ “The advocacy group Stop AAPI Hate said it received more than 2,800 reports of hate incidents directed at Asian Americans nationwide last year.” หมายความว่า “กลุ่ม Stop AAPI Hate (AAPI ย่อมาจาก Asian American and Pacific Islander คือ ชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียและชาวหมู่เกาะแปซิฟิกคือชาวเอเชีย ชื่อขององค์กรนี้แปลว่า “กลุ่มหยุดความเกลียดชังต่อชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียและชาวเอเชีย”) ให้ข้อมูลว่าพวกเขาได้รับรายงานเหตุการณ์ความเกลียดชังต่อชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียมากกว่า ๒,๘๐๐ กรณีทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาในปีที่แล้ว”

อย่างไรก็ตาม ดร.ซูชิ โอคาซากิ จากมหาวิทยาลัยนิวยอร์ก ได้ให้ความเห็นว่า “...Xenophobia and racism against Chinese Americans and Asian

* รองคณบดีฝ่ายแผนและยุทธศาสตร์เพื่อสังคม อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ น.บ. มหาวิทยาลัยอีสซัมซิง; น.บ.ท.; LL.M. Suffolk University, USA; LL.M. Fordham University, USA; นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ทุนวิจัยฟูไลโบริท)



Americans have been documented throughout American history (even if not taught widely in K-12 history curriculum) and Asian American students have been dealing with race-based and religion-based bullying in schools before COVID-19, but that is of little comfort to students and families experiencing bullying, discrimination, and other racial attacks because of COVID-19. A recent study (conducted prior to COVID-19) found that experiences with racial discrimination were associated with increased mental health struggles.” ซึ่งหมายความว่า “สภาวะการเกลียดชาวเอเชียและการเหยียดคนอเมริกันเชื้อชาติเอเชียเป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นตลอดมาในประวัติศาสตร์อเมริกัน (แม้ว่าจะไม่มีการบรรจุเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเนื้อหาสำหรับการเรียนการสอนโดยทั่วไปในวิชาประวัติศาสตร์ให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายก็ตาม) และนักเรียนชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียก็ได้เผชิญกับการกลั่นแกล้งรังแกที่มีพื้นฐานจากเชื้อชาติและศาสนาในโรงเรียนก่อนเกิดโรคโควิด-๑๙ แต่นักเรียนและครอบครัวที่เผชิญกับการกลั่นแกล้งรังแก การแบ่งแยก และความรุนแรงรูปแบบอื่นอันเกิดจากโรคโควิด-๑๙ ก็ยังคงมีความรู้สึกไม่สบายใจอยู่ดี งานวิจัยล่าสุด (ซึ่งทำการศึกษาก่อนเกิดโรคโควิด-๑๙) พบว่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการถูกแบ่งแยกด้วยเหตุแห่งเชื้อชาติมีความเกี่ยวเนื่องกับปัญหาทางจิตเวชที่เพิ่มขึ้น”

คำศัพท์ที่มีความหมายลักษณะเดียวกับคำว่า “Racism” ได้แก่คำว่า discrimination, xenophobia, bias, bigotry และ segregation เป็นต้น การเหยียดคนเชื้อชาติอื่นอาจก่อให้เกิดการกระทำรุนแรงต่อคนเชื้อชาตินั้น ๆ เช่น hate crime (อาชญากรรมจากความเกลียดชัง), racial attack หรือ racist violence (การกระทำความรุนแรงด้วยเหตุเรื่องเชื้อชาติ) ได้เช่นกัน

ประวัติศาสตร์ของการเหยียดเชื้อชาติเอเชียในสหรัฐอเมริกาเริ่มมาอย่างยาวนาน เหตุการณ์ในอดีตที่มีความคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในปัจจุบันคือเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคกาฬโรค (โรคห่า)

ในซานฟรานซิสโก (San Francisco Plague Outbreak) สำนักพิมพ์วอชิงตันโพสต์รายงานว่าในปี ค.ศ. ๑๙๐๐ โรคกาฬโรคได้แพร่ระบาดไปสู่เมืองซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา “...It is likely that the outbreak began with a ship from Australia, but since the first stateside victim was a Chinese immigrant, the whole community was blamed for it.” แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “การแพร่ระบาดของโรคกาฬโรคนั้นเริ่มต้นจากเรือที่เดินทางมาจากประเทศออสเตรเลีย แต่เนื่องจากผู้ติดเชื้อคนแรกที่ยังสหรัฐอเมริกาผู้นั้นคือผู้อพยพชาวจีนชุมชนชาวจีนทั้งหมดจึงถูกกล่าวโทษสำหรับการแพร่ระบาดของโรค...” นิตยสารออนไลน์ The Skimm ก็ได้รายงานเช่นเดียวกันว่า “San Francisco’s Chinatown was scapegoated for the epidemic since the first victim of the plague was a Chinese immigrant.” ซึ่งหมายความว่า “ชุมชนชาวจีนในซานฟรานซิสโกจึงตกเป็นแพะรับบาปสำหรับโรคระบาดนี้เพราะผู้ติดเชื้อรายแรกเป็นผู้อพยพชาวจีน”

คำศัพท์ที่น่าสนใจ ได้แก่ “Immigrant” เป็นคำนามหมายถึงคนต่างชาติดที่อพยพเข้าไปในประเทศอื่น โดยเป็นลักษณะที่มีความตั้งใจจะลงหลักปักฐานในประเทศนั้นเพื่อเป้าหมายบางอย่าง คำที่พบบ่อยอีกคำหนึ่งที่มีรากฐานเดียวกันก็คือ “Immigration” เป็นคำถามซึ่งหมายความว่า “การย้ายถิ่นฐานหรือการตั้งรกราก” ชื่อภาษาอังกฤษของ “สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง” ก็คือ “Immigration Bureau” ส่วนคำกริยานั้นคือ “Immigrate” ซึ่งหมายถึง “อพยพ” และมักใช้คู่กับ to ตัวอย่างเช่น “They immigrated to Germany for a better life.” ซึ่งหมายความว่า “พวกเขาอพยพไปยังประเทศเยอรมนีเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น” เป็นต้น สำหรับคำที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับคำว่า “Immigrant” ได้แก่ Settler, Incomer, Alien, Stranger, Outsider และ Migrant ซึ่ง Migrant นั้นหากแปลในลักษณะเฉพาะเจาะจงจะหมายถึง “คนต่างด้าว” และหากคนต่างด้าวเป็นผู้ขอลี้ภัยไปยังประเทศอื่นนั้นจะเรียกว่า “Asylum”



คำศัพท์อีกคำหนึ่งที่น่าสนใจคือคำว่า “Scapegoat” คำนี้เป็นได้ทั้งคำนาม (ซึ่งหมายความว่าตัวแพะรับบาป หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ) และคำกริยา (หมายความว่าทำให้ผู้อื่นตกเป็นแพะรับบาปหรือกล่าวโทษผู้อื่น) คำว่า Scapegoat นั้นมีรากศัพท์มาจากภาษาฮีบรูเป็นการผสมของคำว่า Escape + goat ซึ่งหมายความว่า “แพะที่วิ่งหนีออกไป” ซึ่งตามคัมภีร์ไบเบิล ชุมชนนั้นต้องมีเป็นชุมชนที่บริสุทธิ์ แต่เมื่อมนุษย์ทำบาปจึงไม่สามารถอยู่ในชุมชนอันบริสุทธิ์ได้ แพะจึงถูกส่งจากชุมชนไปยังทะเลทรายและเป็นสัญลักษณ์ว่าแพะเป็นผู้รับบาปแทนมนุษย์ มนุษย์จึงต้องระวังไม่ทำบาปอีก ดังนั้นแพะรับบาปจึงถูกเข้าใจว่าเป็นบุคคลหรือสัตว์ที่ดูดซับบาปของผู้อื่นและนำบาปออกไปจากชุมชน (Removal sin from the community) ส่วนคำว่า “Scapegoatism” เป็นคำนามหมายถึง “การกระทำการกล่าวโทษผู้อื่นหรือการทำให้ผู้อื่นตกเป็นแพะรับบาป” เป็นต้น ตัวอย่างประโยคที่เกี่ยวข้องได้แก่ “United Nations Secretary-General Antonio Guterres said that the pandemic continues to unleash a tsunami of hate and scapegoating and urged governments to act now to strengthen the immunity of our societies against the virus of hate.” หมายความว่า “เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ อันโตนิโอ กูเตอร์เรส กล่าวว่า การแพร่ระบาดของโรคติดต่อร้ายแรงยังคงก่อให้เกิดคลื่นแห่งความเกลียดชังและการหาแพะรับบาปกันอย่างรุนแรง และได้เรียกร้องรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ให้เพิ่มเกราะป้องกันชุมชนของพวกเราจากไวรัสแห่งความเกลียดชังนี้”

ต่อมา สำนักข่าวอัลจาซีราได้รายงานข่าวว่า “Anti-Asian hate crimes bill passes US Senate. New law would require the US Department of Justice to focus on prosecuting hate crimes amid surge in attacks.” หมายความว่า “วุฒิสภาสหรัฐอเมริกาได้ผ่านร่างกฎหมายต่อต้านอาชญากรรมแห่งความเกลียดชังคนเชื้อสายเอเชีย โดยกฎหมายใหม่นี้เรียกร้องให้กระทรวงยุติธรรมแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาดำเนินคดีอาชญากรรมความเกลียดชังท่ามกลางกระแสความรุนแรงที่เพิ่มขึ้น” คำว่า “amid”

หมายความว่าท่ามกลาง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “among” นอกจากนี้วุฒิสมาชิก เมซี ฮีโรโนะ ได้กล่าวว่า “Hate crimes are notoriously difficult to prosecute. The legislation provides for a hotline for local prosecutors seeking guidance in such cases and training for law enforcement.” ซึ่งแปลว่า “การดำเนินคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังนั้นขึ้นชื่อว่ายาก กฎหมายฉบับนี้จึงกำหนดให้มีสายด่วนสำหรับทนายความท้องถิ่นที่ต้องการคำแนะนำสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวและจัดให้มีการอบรมในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย” คำว่า “notoriously” เป็น adverb ซึ่งหมายความว่า “อย่างมีชื่อเสียง (ในทางที่ไม่ดี)” ดังนั้นหากเป็นคำว่าอย่างมีชื่อเสียงในทางดีจะใช้คำว่า notably, remarkably หรือ noticeably เป็นต้น เขายังกล่าวอีกว่า The attacks are a predictable and foreseeable consequence of racist and inflammatory language that has been used against Asians during the pandemic, including slurs used by Trump. หมายความว่า การทำร้ายนั้นเป็นผลที่คาดการณ์ได้และคาดเห็นได้จากการเหยียดเชื้อชาติและการใช้ภาษาที่ยั่วต่อคนเชื้อสายเอเชียระหว่างการระบาดใหญ่ ซึ่งรวมถึงการพูดใส่ร้ายโดยประธานาธิบดี (โดนัลด์) ทรัมป์ คำว่า “pandemic” นั้นหมายถึงการระบาดใหญ่ซึ่งเป็นระดับที่ระบาดไปทั่วโลก เช่น โรคโควิด-๑๙ ในระยะแพร่กระจายทั่วโลก ส่วนคำอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันแต่มีระดับที่แตกต่างกันตามเงื่อนไขที่องค์กรอนามัยโลกกำหนดไว้ ได้แก่ “Epidemic” คือการระบาดของโรคที่แพร่กระจายกว้างขึ้น เช่น โรคอีโบล่า (Ebola) และ “Outbreak” หมายถึง การระบาดในลักษณะที่มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นผิดปกติ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป โควิดาไวรัสนี้มีได้คร่าชีวิตผู้ที่ติดหรือได้รับเชื้อที่เข้าสู่ร่างกายเท่านั้น หากแต่คร่าชีวิตผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออันเป็นผลมาจากความเกลียดชังทัศนคติ และความเชื่อที่พยายามหาแพะมารับบาปเคราะห์นั้น ดังนั้น หน้าที่ของมวลมนุษยชาตินั้นคือการเอาชนะทั้งไวรัสโคโรน่านี้ รวมถึงไวรัสแห่งความเกลียดชังที่มีอยู่ในใจของเราทุกคนอีกด้วย



สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ*

บทนำ

จากข่าวต่างประเทศเกี่ยวกับการพิพัวพันของผู้พิพากษาระดับอดีตผู้บริหารระดับสูงของศาลฎีกาในการรับสินบนจากบริษัทผู้ผลิตรถยนต์รายใหญ่ของโลก ซึ่งยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง แต่ก็ได้สร้างความเสียหายในแง่ของชื่อเสียงแก่ทั้งผู้ที่ถูกกล่าวหาและวงการศาลไทยไปแล้ว ผู้เขียนในฐานะที่มีได้ทราบข้อเท็จจริงมากไปกว่าข้อมูลตามข่าวที่ปรากฏจึงไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์กรณีนี้ได้ แม้ว่าจะมีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของท่านผู้พิพากษาอาวุโสแต่ละท่านมากเพียงใดก็ตาม เท่าที่ทำได้ในขณะนี้ ก็คือการนำเสนอแนวทางการป้องกันมิให้เกิดกรณีดังกล่าวขึ้นมาอีกเท่านั้น

แนวทางการป้องกันมิให้เกิดกรณีดังกล่าว ก็คือการนำเอาหลักการเกี่ยวกับ สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา ๑๐๑ อนุมาตราแรก ประโยคที่สองของกฎหมายพื้นฐาน^๑ หรือรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมาตราดังกล่าว บัญญัติว่า “ไม่ว่าผู้ใดก็มิอาจถูกพรากจากผู้พิพากษาตามกฎหมายของตนได้” (Niemand darf seinem gesetzlichen

Richter entzogen werden.) หรืออาจถอดความให้เข้าใจง่ายขึ้นได้ว่า “ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย” แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ปัญหาในเรื่องนี้อาจเกิดจากการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งถอดความได้ว่า “ไม่ว่าผู้ใดก็มิอาจถูกพรากจากเขตอำนาจของผู้พิพากษาตามกฎหมายของตนได้” (No one may be removed from the jurisdiction of his lawful judge.)^๒ ซึ่งการแปลดังกล่าว ทำให้เป็นการเพิ่มความยากในการทำความเข้าใจมากยิ่งขึ้น กฎเกณฑ์ในเรื่องนี้หากกล่าวโดยสรุป ก็คือ เป็นกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยการจ่ายคดีไปตามองค์คณะต่าง ๆ ที่จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของกฎหมายนั่นเอง

เป็นที่น่าแปลกใจว่าในการร่างรัฐธรรมนูญของไทยหลายฉบับเท่าที่ผ่านมาได้มีการนำเอารัฐธรรมนูญของเยอรมนีมาเป็นต้นแบบ แต่สิทธิดังกล่าวกลับถูกมองข้ามมาโดยตลอด ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การแปลบทบัญญัติดังกล่าวของกฎหมายพื้นฐาน หรือรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นภาษาอังกฤษ อาจจะทำให้เข้าใจได้ยากดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงขอแนะนำเสนอแนวความคิดทางกฎหมายของสิทธิดังกล่าวนี้ ดังจะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไป

* อาจารย์พิเศษ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^๑ BGBl 1949, 1.

^๒ Translated by: Professor Christian Tomuschat and Professor David P. Currie Translation revised by: Professor Christian Tomuschat and Professor Donald P. Kommers in cooperation with the Language Service of the German Bundestag, published by: German Bundestag – Administration – Public Relations Division Berlin, 2008.

ความหมายของ “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย”

สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมายนี้ ในทางวิชาการพิจารณาว่า เป็นสิทธิที่คล้ายคลึงกับสิทธิขั้นพื้นฐาน^๓ เนื่องจากการรับรองสิทธิดังกล่าวเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้เรียกร้องหาความเป็นธรรมทุกคนให้มีสิทธิเรียกร้องในฐานะของความเป็นปัจเจกบุคคลที่จะมี “ผู้พิพากษาตามกฎหมาย” ได้ บทบัญญัติมาตรานี้ นอกจากจะเป็นการรับรองสิทธิดังกล่าวข้างต้นแล้วยังดำรงความเป็นกฎหมายเชิงภาวะวิสัย (objective rule) ในการกำหนดเป็นหลักประกันเชิงสถาบัน (institutional guarantee) สำหรับความเป็นอิสระของผู้พิพากษา^๔ ไว้ กฎเกณฑ์นี้บัญญัติให้การกำหนดตัวผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาและตัดสินคดีใดคดีหนึ่งตามกระบวนการพิจารณาของศาลใดก็ตาม ต้องเป็นไปตามกฎหมายของกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการแทรกแซงใด ๆ เกิดขึ้นในการกำหนดตัวผู้พิพากษา หรือการกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาที่จะเข้ามาทำหน้าที่พิจารณาตัดสินแต่ละคดีนั่นเอง

การรับรอง “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย” สอดคล้องกับหลักนิติธรรมหรือนิติรัฐ^๕ และการรับรองสิทธิดังกล่าวนี้มีขึ้นเพื่อให้ผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งได้ จะต้องเป็นผู้พิพากษาหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่มีที่มาตามกฎหมายเท่านั้น มิใช่มีที่มาจากกาหนดตามอำเภอใจของบุคคลหนึ่งบุคคลใด และเป็นการทำให้ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาทั้งในแง่ของตัวบุคคล

และในแง่ของเนื้อหาของการผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลภายนอก ด้วยเหตุนี้กฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมายจึงมิใช่กฎหมายที่มีสถานะเป็นเพียงกฎหมายภายในขององค์กรศาลเท่านั้น หากแต่เป็นกฎหมายของกฎหมายที่ไม่ว่าผู้ใดที่เรียกร้องความเป็นธรรม ย่อมจะกล่าวอ้างได้ทั้งสิ้น

วิธีการทางปฏิบัติในการคุ้มครอง “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย”

กฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมายมีการบัญญัติเป็นบรรทัดฐานไว้ในกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรมของเยอรมนี^๖ โดยมาตรา ๒๑ a ของกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอำนาจการขึ้นในศาลทุกศาล โดยคณะกรรมการอำนาจการของแต่ละศาลจะประกอบด้วยหัวหน้าศาลและผู้พิพากษาที่ได้รับการเลือกตั้งจากผู้พิพากษาในศาลนั้น ๆ ทั้งนี้ จำนวนของผู้พิพากษาที่ได้รับการเลือกตั้งของแต่ละศาลจะมีจำนวนแตกต่างกันตามขนาดของศาลนั้น ๆ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีจำนวนมากที่สุดคือ ๑๐ คน สำหรับศาลที่มีจำนวนผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่า ๘๐ คน และจำนวนของผู้พิพากษาที่ได้รับการเลือกตั้งที่น้อยที่สุดคือ ๔ คน สำหรับศาลที่มีผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่า ๘ คน แต่อย่างไรก็ตาม หากศาลใดมีจำนวนผู้พิพากษาประจำน้อยกว่า ๘ คน ให้ผู้พิพากษาที่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในศาลดังกล่าวทุกคนทำหน้าที่เป็นกรรมการอำนาจการได้โดยไม่ต้องมีการเลือกตั้งแต่อย่างใด

^๓ K. Stern, Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Bd.II, München 1980, S. 916.

^๔ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, หลักแห่งความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในเยอรมัน, ใน: วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ ๒๒ เล่มที่ ๓ กันยายน ๒๕๓๕, หน้า๓๖๘

^๕ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, โครงการตำราฯ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๒, หน้า ๔๘๘

^๖ Das Gerichtsverfassungsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 9. Mai 1975 (BGBl. I S. 1077), das zuletzt durch Artikel 4 des Gesetzes vom 9. März 2021 (BGBl. I S. 327) geändert worden ist.



ในช่วงต้นปีของแต่ละปี คณะกรรมการอำนวยการ มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา ๒๑ e (๑) ในการกำหนดวิธีการในการจ่ายคดี ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้การเวียนตามลำดับของเลขที่ในการรับคำฟ้องไปตามองค์คณะต่าง ๆ เป็นลำดับไป แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา ๒๑ e (๒) มีการบัญญัติให้คณะกรรมการอำนวยการรับฟังความคิดเห็นความเห็นของผู้พิพากษาทั้งหลาย ก่อนที่คณะกรรมการอำนวยการจะประชุมกันเพื่อกำหนดวิธีการในการแจกจ่ายคดีดังกล่าวต่อไป เพื่อเป็นการเปิดช่องทางให้แนวความคิดต่าง ๆ ที่อาจมีอยู่อย่างหลากหลายสามารถเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการอำนวยการได้นั่นเอง

ผลในทางปฏิบัติของ “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมาย”

สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมาย เป็นเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญและให้ความสนใจเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ปี ค.ศ. ๒๐๑๔^๗ ซึ่งวินิจฉัยว่า คำตัดสินของศาลฎีกาแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๑ อนุมาตราแรก ประโยคที่สอง ซึ่งคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมาย เนื่องจากศาลดังกล่าวมิได้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญให้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์พิจารณาวินิจฉัย เมื่อคู่ความโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับในคดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และรอกการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว หากแต่ศาลฎีกาฯ ได้ตัดสินกรณีดังกล่าวด้วยตนเองทั้ง ๆ ที่อำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่ง

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น (มาตรา ๑๐๐ อนุมาตรา ๑ ประโยคแรก แห่งกฎหมายพื้นฐาน)

จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมายสามารถส่งผลในขอบเขตที่กว้างขวางกว่าที่ใครจะนึกถึง เมื่อได้อ่านบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเยอรมัน มาตราดังกล่าวในชั้นแรก

สรุป

เมื่อได้พิจารณาขอบเขตการใช้สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมายดังที่ได้นำเสนอไปแล้วจะเห็นได้ว่า การคุ้มครองสิทธิดังกล่าวเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่คู่ความผู้ที่ต้องมาขอพึ่งบารมีของศาลว่า จะได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นตัวช่วยในการตัดความหวาดระแวงทั้งหลายให้คลายลงไปได้ การนำสิทธินี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของไทยย่อมจะเป็นการสร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงสำหรับกระบวนการยุติธรรมของไทย และเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญได้มากกว่าความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่กำลังดำเนินการกันอยู่

ในส่วน of ศาลต่าง ๆ หากประสงค์จะสร้างความมั่นใจดังที่นำเสนอมาข้างต้น ก็อาจริเริ่มได้ด้วยตัวของศาลเอง โดยการวางกฎเกณฑ์ภายในศาลสำหรับการจ่ายคดีตามวิธีการที่ได้นำเสนอมาแล้ว การจ่ายคดีโดยคำนึงถึงสิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษามากกว่าตามกฎหมายดังกล่าว ย่อมจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่คู่ความผู้ที่ต้องมาขอพึ่งบารมีของศาล และจะเป็นการเสริมความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของท่านผู้พิพากษาแต่ละท่านที่มีอยู่แล้วให้มากยิ่งขึ้นไปอีกด้วย

^๗ BVerfG, Beschluss des Ersten Senats vom 16. Dezember 2014 - 1 BvR 2142/11 - Rn. (1 - 103), http://www.bverfg.de/e/rs20141216_1bvr214211.html.



สวัสดิ์ศรีครบ สมาชิกจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาและผู้อ่านทุกท่าน

สืบเนื่องจากขณะนี้สถานการณ์ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Coronavirus Diseases 2019 : Covid -19) ได้แพร่ระบาดอย่างรวดเร็วไปยังหลายประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เพื่อให้การแพร่ระบาดของโรคส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรของเนติบัณฑิตยสภา สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตระหนักถึงความสำคัญของสถานการณ์ดังกล่าว อาศัยอำนาจตามข้อบังคับเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๕๐๗ ข้อ ๕๐ วรรค ๔ และข้อ ๕๓ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอำนวยการอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา จึงขอเลื่อนการจัดการสอบข้อเขียนความรู้ขั้นเนติบัณฑิต ภาคหนึ่ง สมัยที่ ๗๔ ปีการศึกษา ๒๕๖๔ จากเดิมที่กำหนดไว้ในวันอาทิตย์ที่ ๒๖ กันยายน และวันอาทิตย์ที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ไปก่อน จนกว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรสดังกล่าว จะพ้นไป

ทั้งนี้ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา จะกำหนดวันสอบและแจ้งให้ทราบอีกครั้งหนึ่งครับ

ห้องสมุดเนติบัณฑิตยสภา

- ช่องทางการส่งคืนหนังสือในช่วงห้องสมุดปิดให้บริการ ดังนี้

- สมาชิกห้องสมุดติดต่อคืนหนังสือได้ที่ห้องสมุด ชั้น ๓ วันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา ๐๙.๐๐ -๑๖.๐๐ น. (เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์) พร้อมหลักฐานการยืม - คืน (บัตรสมาชิกห้องสมุด)
- สมาชิกประสงค์ส่งคืนทางไปรษณีย์พร้อมแนบสำเนาหลักฐานการยืม - คืน ได้ที่ ห้องสมุดเนติบัณฑิตยสภา เลขที่ ๓๒/๒-๘ ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐ (ส่งคืนหนังสือ) กรุณาเก็บหลักฐานการส่งคืนหนังสือเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

สอบถามเพิ่มเติม โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๐๒๑

แผนกทะเบียนสมาชิกและทนายความ

- บริการสมัครเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาออนไลน์/บริการขอหนังสือรับรองการเป็นสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาออนไลน์/ตรวจสอบสถานะ การขอหนังสือรับรองออนไลน์/ปรับปรุงข้อมูลของท่านในระบบเนติบัณฑิตยสภาออนไลน์ ได้ที่เว็บไซต์ <https://member.thethaibar.or.th/home/login?service=register>

สอบถามเพิ่มเติม โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๒๒ และ โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๐๑-๗ ต่อ ๒๐๘

แผนกตำราและคำบรรยาย

ขยายเวลา การจองหนังสือรวมคำบรรยาย ภาคหนึ่ง สมัยที่ ๗๔ ปีการศึกษา ๒๕๖๔ จนถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๔ จองผ่านระบบออนไลน์ <https://thethaibar-banyaibook.thaijobjob.com/book/index.php>

- รับด้วยตนเอง ราคาชุดละ ๑,๕๐๐ บาท ๑ ชุด (๑๖ เล่ม)
- รับทางไปรษณีย์ ราคาชุดละ ๒,๑๐๐ บาท (ลงทะเบียน) (รวมราคาจัดส่งแล้ว)
- รับทางไปรษณีย์ ราคาชุดละ ๒,๗๐๐ บาท (ด่วนพิเศษ EMS) (รวมราคาจัดส่งแล้ว)

หมายเหตุ : ผู้ที่เคยจองผ่านระบบออนไลน์แล้วท่านสามารถเข้าสู่ระบบได้โดยใช้หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก (ไม่ต้องลงทะเบียนใหม่) สอบถามเพิ่มเติมได้ที่ โทร. ๐๒ ๘๘๗ ๖๘๑๔

แผนกหนังสือคำพิพากษาฎีกาและวารสาร

เปิดให้ผู้สนใจสามารถสั่งจอง

หนังสือคำพิพากษาฎีกา ประจำปี ๒๕๖๔

ตั้งแต่วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

ผ่านระบบสั่งจอง

หนังสือคำพิพากษาฎีกาและนิตยสารบทบัณฑิตยออนไลน์

<https://publication.thethaibar.or.th>

หรือ

Scan QR Code เพื่อเข้าสู่ระบบ



ติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ : แผนกหนังสือคำพิพากษาฎีกาและวารสาร

โทร. ๐ - ๒๕๕๗ - ๒๕๒๒ หรือ ๐ - ๒๕๕๗ - ๒๕๐๑ - ๗ ต่อ ๑๐๕

* กรรมการเนติบัณฑิตยสภา, ประธานอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภา

ข่าว เนติบัณฑิตยสภา



ความคืบหน้าการจัดสร้างพระนิโรคนคราย พระประจำเนติบัณฑิตยสภา

พระวิสุทธาธิบดี (เชิด จิตตคุตโต) เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม กรรมการมหาเถรสมาคม ได้เมตตาอธิษฐานจิต และจารแผ่นทองเพื่อใช้เป็นมวลสารตั้งต้นในการจัดสร้างพระนิโรคนคราย พระประจำเนติบัณฑิตยสภา โดยมีนายอรุณพล ไหล่สว่าง ประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างพระนิโรคนคราย พระประจำเนติบัณฑิตยสภา เป็นผู้รับมอบ ในการนี้มีนายสมศักดิ์ อัจฉกุล นายวิรัช สันติภาพ นายจรูญพงษ์ อินทจาร และนายทีปกร โกมลพันธ์พร เข้าร่วมพิธี เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๔



เนติบัณฑิตยสภาเป็นเจ้าภาพในพิธีสวดพระอภิธรรมศพนางสุรดี ช่วงรังษี

เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๖๔ นางเมทินี ชโลธร นายกเนติบัณฑิตยสภา เป็นประธานในพิธีสวดพระอภิธรรมศพ นางสุรดี ช่วงรังษี มารดาของนายศักดิ์ดา ช่วงรังษี เลขานุการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ณ ศาลา ๑ วัดพระไกรสีห์ (น้อย) ซอยรามคำแหง ๒๓ เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ โดยมีนางสาวปิยกุล บุญเพิ่ม อุปนายกเนติบัณฑิตยสภา คนที่ ๑ นายวงศ์สกุล กิตติพรหมวงศ์ อุปนายกเนติบัณฑิตยสภา คนที่ ๒ นายชาติรี สุวรรณิน เลขานุการเนติบัณฑิตยสภา และกรรมการเนติบัณฑิตยสภา ร่วมพิธีสวดพระอภิธรรมศพด้วย



บรรณาธิการแกล้ง



การทำประมงของราษฎรเป็นอาชีพสำคัญมาแต่โบราณ และเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของรายได้แผ่นดินในครั้งนั้น โดยมีการกำหนดอากรชนิดหนึ่งเรียกว่า เงินอากรค่าน้ำ เช่น ตามประกาศเก็บเงินอากรค่าน้ำรัตนโกสินทรศก ๑๑๘, ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๒, ๒๔๔๓) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กำหนดให้ผู้ที่มีความประสงค์จะจับสัตว์น้ำหาสัตว์น้ำด้วยเครื่องมืออย่างใดก็ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ต้องขออนุญาตโดยเสียเงินอากรค่าน้ำเพื่อให้มี “ใบอาญาบัตรหรือประธานบัตร” ตามประเภทของการจับสัตว์น้ำนั้น ๆ ก่อน จึงจะทำการประมงได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนในการทำอาชีพประมง สร้างขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพของชาวประมงไทย เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๖๙ ให้ตั้งกรมรักษาสัตว์น้ำขึ้น ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “กรมการประมง” และ “กรมประมง” ตามลำดับ ดังนั้น วันที่ ๒๑ กันยายน ของทุกปี จึงเป็น “วันประมงแห่งชาติ”

จุลสารชาวเนติบัณฑิตยสภาฉบับนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ บทความ เนื่องจากปก เสนอเรื่อง “๒๑ กันยายน วันประมงแห่งชาติ” โดย กฤษฎา บุญยสมิต และ วาสนา เกตุแห่ง, บทความ ปัญหาจากข้อหาหรือกฎหมายที่น่าสนใจ เสนอเรื่อง “กรณีคิดค่าแรงงาน การหักกลบลบหนี้ภายหลังจากบอกเลิกสัญญา และการคิดดอกเบี้ยผิดนัดตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๖๔” โดย พอชิ่ง พรหมโชติชัย กล่าวถึง ก่อนสัญญาจ้างเลิกกัน ผู้รับจ้างได้ทำงานล่วงล้ำเข้าไปในงวดงานที่ยังมิได้ทำการส่งมอบมีปริมาณงาน คิดเป็นจำนวนเงินเท่ากับ ๑,๘๕๖,๖๐๕ บาท ซึ่งหากสัญญาจ้างยังไม่เลิกกัน ปริมาณงานดังกล่าวยังไม่เต็มงวดทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถส่งมอบงานเพื่อเบิกเงินค่าจ้างตามสัญญาจ้างได้ แต่ภายหลังจากสัญญาจ้างเลิกกันแล้วปริมาณงานดังกล่าวที่ผู้รับจ้างทำไปจะถือเป็นค่าแรงงานที่ผู้รับจ้างได้กระทำ และเป็นสิทธิของผู้รับจ้างที่พึงได้รับเงินค่าแรงงานดังกล่าว ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙๑ หรือไม่ ฯลฯ, บทความ เจาะฎีกาเด่น เสนอเรื่อง “การเปลี่ยนลักษณะการยึดถือภายหลังศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่” โดย รังสิชัย บรรณกิจวิจารณ์, มนต์ชัย ชนินทรลีลา และ ว่าที่ร้อยเอก ชินโรส จัทรผดุงจิต กล่าวถึง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๖๐/๒๕๖๒, บทความ ภาษาอังกฤษสำหรับนักกฎหมาย เสนอเรื่อง “Anti-Asian Racism in the United States of America” โดย ประภาภรณ์ โรจน์ศิริรัตน์ กล่าวถึง ความเป็นมาและความพยายามในการขับเคลื่อนเพื่อต่อสู้กับการเหยียดคนเชื้อชาติเอเชียในประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดจนกฎหมายและคำศัพท์ที่น่าสนใจ, บทความ เรื่อง “สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย” โดย ศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ กล่าวถึง แนวความคิดทางกฎหมาย ขอบเขตการใช้สิทธิของประชาชนที่จะมีผู้พิพากษาตามกฎหมาย ปิดท้ายด้วย “มุขข่าวดู” โดย ประเมศวร์ อินทรชุมนุม

พบกันใหม่เดือนตุลาคม

กฤษฎา บุญยสมิต

ติดตามอ่านจุลสารข่าวเนติบัณฑิตยสภาฉบับย้อนหลังได้ที่เว็บไซต์เนติบัณฑิตยสภา

<http://www.thethaibar.or.th>



เอกสารเผยแพร่ความรู้ แจกฟรี ห้ามจำหน่าย

(ลงฉบับสิทธิประโยชน์ของแผนกประชาสัมพันธ์ เนติบัณฑิตยสภาเท่านั้น)

จัดทำโดย คณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์เนติบัณฑิตยสภา จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม
เนติบัณฑิตยสภา เลขที่ ๓๒/๒ หมู่ที่ ๑๖ ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๓๐

พิมพ์ที่ : บริษัท กรู๊สสยาม พิมพ์ชื่อ จำกัด

๔๓/๑๓๒ ถนนพหลโยธิน แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐